

Эй мусурман, гъарамдивай яргъа хъухъ!

ГЪАРАМ НЕЗВАЙДАН ТІАЛАБУНРИЗ АЛЛАГЪДИ ЖАВАБ ГУДАЧ

Шукур хъуй чилер цавар халкънавай, чаз гъалал ва гъарам чирнавай Аллагъ-Тааладиз. Алай вахтунда виридан квалера тухдалди недай фу ава, туквенрани жуъреба-жуъре суърсет бул я. Гъурметлу мусурман стхярни вахар! Гъалал ризкъи къазанмишиз кІандайбурун виликни Раббиди вири рекъер ачухнава. Иниз килигна, Къияматдин юкъуз Халикъдин вилик жаваб гуз регъят хъун патал чна гъалал къазанмишна ва гъалал тІуьна кІанда. Туквенрайни анжах гъалал суърсет маса къачун лазим я.

Макъала: Гъасан-гъажу Амаханов

Гъар юкъуз жува къазанмишзавайди гъалалди хъун гъикъван важиблу ятІа чаз Къуръандин аятрайни Пайгъамбардин гъадисрай аквазва. Къуръанда лагъанва (мана): «Эй Пайгъамбарар, михъи ва гъалал шейэр неъ, хъсан квалар ая, куъне вуч ийизватІа Заз дугъриданни, чизва» (23:51). Пайгъамбар гъалалдикайни гъарамдикай гзаф рахадай. Инал адан мисал яз и гъадис гъун кутугнава: «Эгер са касди 40 йикъан къене са кІусни гъарам кутун тавуна анжах гъалалди неъ хъайитІа, а касдин рикІ Аллагъди жуънивди ацІурда. А касдин рикІе берекатдин вацІ авахъда, адан рикІ дуъньядин мал къадарсуз кІан хъуникай михъи жеда» (Абу Нуайм). Са'д бин Абу Вакъъаса садра Аллагъдин Пайгъамбардивай тІалабна: «Я Пайгъамбар, ваз минет хъурай, на Аллагъдивай тІалаба, Ада зи дуъяр къабулун патал». Аллагъдин Пайгъамбарди ихътин жаваб гана: «Куъ дуъяр Аллагъди къабулун патал, куъне анжах гъалалди неъ! Гзаф инсанри незвайдини гъарам я, алуқІавайддини, ахпа абуру гилер жкажна, Аллагъдивай тІалабунар ийизва. Ихътин тІалабунар гъикІ къабулда къван?». Мадни ада лагъана: «Гъарам незвай мусурманри ийизвай я ферзер, я суннатар Аллагъди къабулдач».

Яни ахътин инсанриз чпи ийизвай хъсан крарай сувабар кхъидач. Гъарам шейэрин жергедик тек са партални незвайди акатзавач, мисал яз: вакІан як, ички, наркотикар, ипекдин партал – итимриз, беден аквадай ва я тахъайтІа итимрин парталар – дишегълийриз ва масабур. ГъакІни гъарам рекъелди къазанмишна (месела ички маса гана) къачунвай суърсетар, парталарни гъарам я. Чъунуьхна, къакъудна, манияр лагъана, музыкадин алатрал къугъвана къазанмишнавайдахъ къачунвай затІарни вири гъарам я. ГъакІни гъадисра лагъанва: «Эгер мусурмандал алай партал 10 диргъемдихъ къачунвайди яз, адахъ ганвай пулдик 1 диргъем хъайитІани гъарамди кватІа, а партал алаз авур дуъа Аллагъди къабулдач» (Агъмад). «Гъарам тІуьн ганвай беден цІуз лайихлу я» (Табарани). «Ибадат 10 паюникай ибарат я, абурукай 9 пай гъарам къазанжи жагъуруна ава» (Дайлами). Гъалал къазанмишунин ниет аваз,

гъакъисагъ зегъмет чІугуна галат хъанвай кас, гунагъсуз инсан яз йифиз ксуда ва Аллагъ рази тир лукларин жергейра аваз экуънахъ къарагъни хъийида» (Имам Гъазали). «Процент алаз буржуниз вугай са диргъемдай, къанни цІуд сеферда зина авунилайни гзаф гунагъ ава» (Агъмад, Дару КъутІни). «Гъарам рекъелди къазанмишнавайдакай гайи садакъа Аллагъди къабулдач. Эгер гъахътин девлет инсанрикай чъунуьхнаватІа, а девлетди вичин иеси цІуз тухуда» (Агъмад). «Жува незвайди гъалал рекъелди къазанмишун, Аллагъдин рекъе гъакъикъи жигъад тухуниз тешипигъ я» (Дайлами). Са сеферда Абу Бакра вичин къаравушди гъайи нек хъвана ва ахпа адаз а нек гъарамди тирди чир хъана. Абу Бакра сиве къве тІуб туна экуъчар хъувуна ва Аллагъдихъ элкъвена икІ лагъана: «Я Къудратлу Аллагъ! Гъарам къеняй ахкъудун патал за жувалай алакъдай вири авуна. »

Нумрада:

«Адетриз ваъ, Аллагъдин къанунриз муьтІуьгъ хъана кІанда»

Къизил: зарар ва хийир

Газетдиз чар

Вун азад кас яни, тахъайтІа - лукІ?

Экуънин капІ ийдай вахтунда лянет хъайи Абу Люлоат (ам цІуз икрамзавай кас тир) жемятдин юкъвай фена, асланрин юкъва авай чакъал хъиз, ибадат ийизвай ксарихъ галаз сад лагъай жергеда акъвазна. Ада хенжелдалди халиф Умар пуд сеферда къулухъай яна, гъатта еке къушунрин вилик ажуз тахъай Умар садлагъана чилел ярх хъана.

Макъала: Ибрагъим Ибрагъимов

Залан хирер хъанвай Умар кваллиз хутахнамазди, ам вич-вичелай фена, асгъабривай сакІани ам вич-вичел хкиз жезвачир, гъавилляй абур ийир-тийир хъанвай. Амма анал алай са касдин рикІел Умараз

кІуниз еке муьгъуббат авайди хтана ва ада ихътин теклиф гъана: «Адан рикІел капІ хкваш, ам адан рикІ алай кар я. Эгер кІунивайни ам къахрагъариз тахъайтІа, маса са куънивайни ам къахрагъариз жедач». Теклиф къабулналди, асгъабар икІ лугъуз эгечІна: «КапІ, я, инанмишбурун къилевайди, капІ!», - и гафарин ван хъанмазди Умар асгъаб гъасятда ихътин гафар мецеллаз къахрагъна: «Аллагъдал къин хъурай, капІ авун лазим я эхир». Ахпа ада гъилерин чухъуьн къачуна, капІ ийиз эгечІна. Хирерай иви финикди зайиф хъанвай Умар капІ ийиз къарагъуниз куъ мажбурна? Иви финикди вич-вичикай хкатнавай инсандин япарихъ «капІ» лугъудай ван галукъайла вучиз ам вич-вичел хтана?

ОАЭ-да къалиянар чӀугвадай чкаяр амукьдач

СМИ-ри хабар гузвайвал, ОАЭ-да мад къалиянар чӀугвадай чкаяр амукьдач. Къилди къачуртӀа, са вацран къене ахътин чкайрин чӀехи пай агалда. Амай чкайрин гележегда яваш-яваш вири агал хъийида.

Сифтени-сифте мискӀинрин, больницайрин, мектебрин патарив гвай къалиянар чӀугвадай чкайри чпин къвалах акъвазарда. Амай чкайриз чпин и къвалах акъвазарун патал зур йис муьгълет ганва. Промышленность авай ва вацӀун къерехрал алай районура ихътин кафеириз гъеле

са йисуз къвалах хъийидай ихтияр ганва.

Мусурманри гъасилзавай вирт виридалайни багъади я

Турцияда дуьньяда виридалайни багъа вирт («эльфий» тӀвар алай) гъасилзава. Къиметдикай рахайтӀа, а виртӀедин са килограмм 5000 евродай маса гузва.

Чкадин чӀижрехъан Гунай Гундуза а вирт адетдин виртӀеделаи къиметдикай гъейри мад къелди тафаватлу ятӀа сир ачухна. Малум хъайивал, 1800 метрдин деринвал авай магъарадай акъудзава, анин «агъалиярни» вагъши чӀижер я. ЧӀижери чпин «бегер» хуьзвай магъарадин микроклиматдини ва анин цларин минералрин къурулушди виртӀедин тӀямдиз еке таъсирзава ва

нетижда а вирт гзаф дадлу ва хийирлу жезва.

2013-йисуз Дубайда 2115 касди Ислам къабулна

Алатай йисуз Дубайда Филиппидин, Китайдин, Индиядин, Шри-Ланкдин, Таиланддин, Камерундин, Кениядин, Нигериядин, СШАдин, Италиядин, Германиядин, Великобританиядин, Ирландиядин, Австралиядин, Мьянмадин, Сириядин, Иорданиядин ва Латинрин Америкадин гражданинар тир 2115 касди, Дубайда авай «Dağ Al Berg» тӀвар алай яшайишдин тешкилатдин къаришмишвал аваз Ислам къабулна.

А центрадин директор Рашид Алжунабиди къейд авурвал, чпин тешкилатдин къаришмишвал аваз Ислам къабулзавай ксарин къадар йисалай-суз гзаф жезва. ИкӀ 2012 – йисуз Ислам дин къабулайбурун къадар (арабарни къецепатан улквейрин агъалияр

санлай гъисаба къурла) 1907 касдиз барабар тир, 2011 – йисуз абурун къадар – 1380, 2010 – йисуз – 1500 ва 2009 – йисузни 1059 касдиз барабар хъана. Ада гъакӀни къейд авурвал, Ислам мусурманар тушир ксариз хъсан патахъай къалурун патал чпи вири къуватар эцигнава ва чпи абур лап регъят серенжемрин куьмеқдалди Ислам гъахълу дин тирдахъ инанмишарзава.

Рашидан гафарай малум жезвайвал, гзаф инсанри Ислам дин адан регъимлувиликайни менфятлувиликай чирвилер хъайидалай къулухъ къабулзава. «Чаз чизвайвал, Исламдин инсанрив, абурун динрилай, чӀаларилай, хамунин рангунилай аслу тушиз, гъахълудаказ, регъимлудаказ эгечӀун патал эвер гузва, гъавилий Исламдал гзаф инсанри фикир желзава», - лагъана Алжунабиди.

Къуръанда тӀвар къунвай вири набататар Дубайда къватӀда

2015 – йисан сентябрдин вацра ачухун планламишнавай Дубайдин Къуръандин паркуна мусурманрин Пак Ктабда тӀвар къунвай саки вири набататар аквадай мумкинвал жеда.

Рикел хкин, Къуръанда 54 набататдин тӀварар гьалтзава. Абурун жергеда чичек, серг, къуьл, мух, къарпуз, буран ва масабур ава. «Абурукай 31 набатат чна эцигунрин къвед лагъай этапда цана саки акъалтӀарнава, къад хцун гъелелигда вилик кума», - лагъана проектдин депортментдин директор Мухаммад Мушрума. – Паркуна тежедай анжах пуд набатат чилин винел мад санани дуьшуьш хъжезмач, - алава хъувуна ада. Авторрин фикирдалди, набататрин алемди паркуниз къведай инсанриз Къуръандикай тамам делилар гуз куьмеқда. Вири экспонатрал абурун къетӀенвал ва жуьреба-жуьре азарар сагъар хъувун патал авай къуват

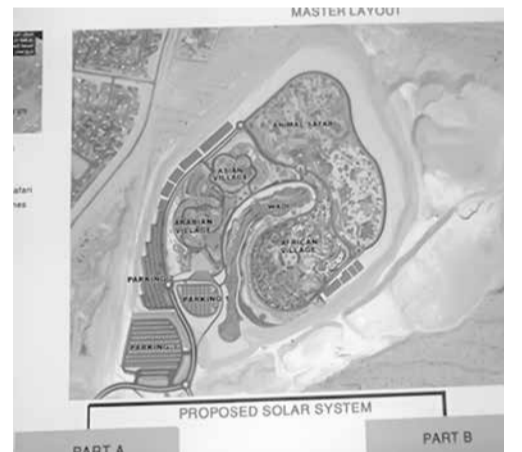

къалурнавай махсус табличкаяр жеда. Анжах экспозицияр тек са набататрал сергъятламиш жезвач, паркуна пак Къуръандин аламатриз бахшнавай къилдин майданни жеда: «къумлухда багъ», аялар къугъун патал махсус майданар, театр, вир, палмаяр авай участок, велоспедар гьалдай ва катдай рекъер.

Дубайда цӀийи аламат

Дубайдин тамашуниз лайихлу тир машгъур чкайри чпин къешенгвилелди шегъердиз мугъман жезвай туристар гъейранарзава. Дубайдин муниципалитетди экологиядин проект ачухун планламишзава. ЦӀийи сафари-парк кардик кутун патал ракъинин энергиядикай менфят къачуда. Ам алай йисан эхирдай ачухдайвал я. Дубай шегъердин муниципалитетдин официальный векилди цӀийи имаратдин жигъетдай ихътин къейдер малумарна: 119 гадин мулкарал экӀя жедай парк сафари-хуьруькай, арабрин хуьруькай, азиатринни африканвийрин хуьруькай ибарат жеда.

ГъакӀни паркуна образованидинни ветеринариядин идарайрал алава яз аялар патал зоопарк, чепелукърин парк, ботаникадин багъ, санаторий ва гольф къугъун патал махсус майдан эцигда. Санлай къачурла, паркуна дуьньядин вири пипӀерай гъанвай агъзурдалай артух гъайванар жеда. Шегъердин властри ракъинин энергиядикай транспорт ва маса къурулушар кардик кутун патални менфят къачуда.

– Са йисан къене чна гуьзетзавайвал, сафари-парк патал ишлемишдай энергияди 630 МВ т.ч. тешкилда, - лагъана официальный векилди. Парк дигидай целди таъминарун патал фотоэлектрический къурулушрикай менфят къачуда. Абуру юкъуз - ракъинин экуьнин, йифиз адетдин электроэнергидин куьмеқдалди къвалахда. Паркуна температурадал гуьзчивал тухунихъ къетӀенвал ава, гьикӀ лагъайтӀа, ина Дубайдин гъавадихъ галаз къан тийидай хейлин гъайванар жеда.

Учредитель Благотворительный фонд "Путь". Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана	Редактор Гасан АМАХАНОВ	Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.	При перепечатке ссылка обязательна	Тираж 3. 200 экз.
Редакционный Совет Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ Сулейман-хаджи ТАГИБЕКОВ	Канонический редактор Шамиль-хаджи ОМАРОВ	Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.	Газета набрана и сверстана на компьютерной базе «Ас-Салам»	Адрес редакции: 367015 РД, г. Махачкала, ул. Аскерханова, 13а.
Главный редактор Заурбек (Абдулла) ЯИКБАЕВ	Дизайн, вёрстка Мугъаммад Мусаев	Индекс 51395	Отпечатана в ООО «Дом печати» пр. Акушинского, 20 Заказ № _____	Телефон: (8722) 61-00-64
	Корректор Майрам МАГАМДАЛИЕВА		Сдано в печать 03 марта 2014 г. в 18:00	E-mail: assalamweb@gmail.com web: www.assalam.ru

Эй мусурман, гъарамдивай яргъа хъухъ!

1 « Заз Ви куьмек кӱанзава: зи руфуна амуькай гъарамдикай зун хъухъ!». Хъвайиди гъарам нек тирди чир хъайила, Умар асгъабдини   гъа икӱ авунай. Абдуллагъ бин Умара   икӱ лагъана: «Куьн гъарамдивай кьерех тахъанмаз, лап кӱул экъис жедалди куьне капӱ авуртӱани, гьелек жедалди сив хвейитӱани квез са хий-ирни жедач».

Суфьян Сауриди лагъана: «Гъарамдалди къазанмишнавай пулдалди мискӱин эцигъзавай ва я тахъайтӱа маса садакьяр ийизвай кас, вичин партал цварада чухъузвай касдиз ухшар я, им ада вичин гьал авайдалайни къацӱур хъийизва лагъай чӱал жезва». Яхъйа бин Му'аза лагъана: «Аллагъдиз ибадат авун хазинадиз тешпигъ я. А хазинадин куьлегъ дуьа я, а куьлегдин сарарни – гьалал суьрсет». Тустуриди лагъана: «Халисан имандин сагъиб хъун патал, къуд шейинал амал авун лазим я: сад лагъайди, лап рикӱивай ва михъидаказ Аллагъди   хиве тунвай ферзер къилиз акъудун. Къвед лагъайди, анжах гьалал суьрсет тӱьн. Пуд лагъайди, гъарамдивай кьерех хъун, ам гмихъинди хъайитӱани: ачухди ва чинебанди. Къуд лагъайди, эхиримжи нефесдалди винидихъ къалурнавай пуд кардал сабурудаказ амал авун».

Абдуллагъ бин Мубарака лагъана: «Чарадан са кепек адан иесидив вахъун, агъзур диргъем садакья яз паюнилай хъсан кар яз заз аквазва».

Тустуриди лагъана: «Гъарам незвай касдин бедендин ирид паюни гунагъ ийизва. Гьалалди незвай касдин бедендин вири паяри ибадат ийизва. Абур еке гьевесдивди ва регъятвилливи дуьаяр ийиз Аллагъдихъ   элкъезва».

Гьалал ва гъарамдикай хабар гузвай Пайгъамбардин   гьадисар, асгъабрин суьгъбетар, алимрин ихтиларат гзаф ава. И месэладиз ихътин еке фикир гуни незвай суьрсет гьалал рекьелди къазанмишунин важиблувиликай лугъузва. Алай вахтунда гзаф диде-

бубайри чпиз аялри яб гузвач лугъуз шикаятар ийизва. Гьелбетда, диде-бубади гъарам тӱьн гуз хъайитӱа, гич са веледни абуруз муьтӱуьгъ жедач. Гъаниз килигна Аллагъдихъай   кичӱе тир мусурманар гъамиша гъарамдивай кьерех жез алахъайди я. Абур неинки гъарам, гъатта шаклувилик квай ризкъидикай кьерех хъайиди я. Гъавилляй а ксар Аллагъдин   вилик гъахътин еке дережайризни акъатна. Сафра Бишра аль-Хафидивай хабар куьнай: «Вуна вуч незва ва дуланажагъ патал гьикӱ къазанмишзава?». Ада жаваб гана: «Къазанмишни, тӱьнни гъа вирида хъиз ийизва, амма тӱьурдалай куьлухъ хъуьрезвайданни шехъзавайдан арада еке тафават ава».

Къазанмишзавайди гьалал хъунин важиблудвал

Жуван дуланажагъдин кьайгъуда хъун инсандин хиве авай ферзерикай сад я. Пак Къуръанда икӱ лагъанва: «**Капӱ куьтягъайдалай куьлухъ куьн чил тирвал алад ва Аллагъдин мергъямат жагъура, ва Аллагъ мукъвал-мукъвал рикӱел гъваш, белки куьн бахтлу жедалтӱа!**» (62:10). Дуланажагъ патал къазанмишун мусурмандин хиве авай ферз тирдакай Пайгъамбарди   са шумуд сеферда лагъана. Умар асгъабди   лагъана: «Къуй квекай садани, гъакӱ ацукъай чкадал (яни зегъмет къачун тавуна), Аллагъдивай икӱ лагъана тӱалаб тавурай: «Я Аллагъ, заз тӱьн це». Чир хъухъ хъсандиз, куь вилел цавай къизилар, гимишар аватдач». Къазанмишунин кьайгъуда хъунин кардани Аллагъдик   умуд кутун лазим я. Аллагъдин   регъимдик умуд кутунихъ галаз сад хъиз, чна гьалал къазанмишдай хел жагъурун патал вири къуватар эцигна алахъунарни авун герек я.

Гьалал къазанжидиз Исламди еке фикир гузва. И дуьньядани эбеди дуьньяда бахтлу кас хъун патал вуч авун лазим ятӱа Къуръандани Суннада гзаф лагъанва, гъаниз килигна кьве

Нез тади ийимир, ам гьалал ятӱа килиг!

дуьньядани бахтлу хъун патал мусурмандин чалишмишвилер ийизва, яни и дуьньяда Аллагъ рази жедай крар авуналди ам женнетда вичиз чка гъазурун патал алахъзава.

Къуръанда лагъанва (мана): «**Инсандиз ам вуч патал алахънатӱа гъам гуда**» (53:39). Гъакӱни Пайгъамбарди   лагъана: «**Вичин хъуси зегъметдалди къазанмишай суьрсет – гъам инсандиз виридалайни хъсан я. Давуд пайгъамбарди   вичи недай суьрсет вичин гъилералди арадал гъидай**».

Са сеферда экуьнахъ фад Пайгъамбардинни   адан асгъабрин патавай са жегъил гада элячӱна фена. Са бязи асгъабар а касдикай пис рахана, амма Пайгъамбарди   абуруз лагъана: «**Куьн адакай пис рахамир! Эгер а кас, ма-садаз муьгътеж тахъун патал, вичин аялриз, куьзуь дидедизни бубадиз, хизандиз суьрсет къазанмишдай ният аваз рекъиз экъечӱнавайди ятӱа, адаз гъар са камунай суваб жеда. Эгер ам гзаф пул къазанмишдай ва ам фикир тавуна харж ийидай, гъа идалди инсанрин вилик дамахар ийидай ният аваз рекъиз экъечӱнаватӱа, ам шейтӱандихъ гала**» (Табарани). Исламди инсандин хиве тунвай вад

ферзиникай кьве ферз – Закатни Гъаж къилиз акъудунин шартӱар мусурмандин дуланажагъдихъ галаз алакълу я, яни адахъ а шартӱар къилиз акъудун патал тайин къадар девлет хъана кӱанда. А девлетни анжах гьалал рекьелди къазанмишиз жеда. Гьалал къазанмишиз алахънавай касдиз Аллагъди   берекатарни гуда. Гъакъи-сагъдаказ зегъмет къачузвай касдикай вичин хизандиз, миллетдиз, Ватандиз хийирни хкагда.

Пайгъамбарди   мусурманриз гъамиша зегъмет чӱгун патал, агалкъунар къазанмишун патал эвер гудай: «**Къве югъ са жуьреда (яни хийир авачиз) акъатай кас ягъалмиш хъана**» (Байгъакъи). «**И дуьнья патал а кьайда зегъмет чӱгу, на лугъуди вун эбеди яз яшамии зегъмет чӱгу хъи, на лугъуди вун пака рекъида**» (Ибн Асакир). И гьадисрай чаз малум жезвайвал, инсанди, вири къуватар эцигна, гъар са юкъуз кьве дуьнья патални зегъмет чӱгун лазим я.

Менфятлу къиса

Са сеферда Гъарун ар-Рашид тӱвар алай халиф са багъдин патавай физвайла, адаз емишрин къелемар цавай лап къузуь итим акуна. Халиф и кардал тажуб хъана ва къузуьдавай хабар куьна: «Я гъурметлуди, вун гзаф яшлу кас я, и къелемри бегъер гудалди вун, мумкин я, амуькни тавун, гъакӱ хъайила, зайиф чандикди ихътин зегъмет чӱгун ви куьз герек я!». Куьзуь касди жаваб гана: «Чалай вилик хъайи инсанри тарар чун паталди цана ва чна гъа тарарилай багъерарни къачуна, гила чна тарар цун лазим я, къвезвай несилри абурулай бегъерар къачун патал». Халифдиз куьзуьдан жавабдикай гзаф хуш атана ва адаз къизилар багъишна. Куьзуь касди еке шадвилливи савкъат къабулна ва икӱ лагъана: «Аквазвани ваз, чан хва, жува цайи къелемрин бегъер вахъуз залай алакълна». И гафари халиф мадни шадарна.

ХЦӱ МЕСЭЛА

Вахт алатнавай, ерисуз суьрсетар маса гумир

ДУМД-дин «Гьалал» стандартдин Комитетдин руководитель Ибрагъим Абдуллаева вахт алатнавай недай-хъвадай метягъар халкъдиз маса тагун патал алверчийриз эвер гана.

Винидихъ тӱвар къунвай комитетди недай-хъвадай суьрсетар акъудзавай ва маса гузвай ксариз вахт алатнавай метягъар маса тагун ва хуьн патал лазим тир шартӱар авачиз ахътин продуктар акъуд тавун патал эвер гана. Винидихъ къалурнавай истемешунар къилиз акъуд тавун ва чиз-чиз къадагъа авунвай кӱвалахдик къил кутун еке гунагъ я.

Ери авачир, вахт алатнавай суьрсет маса гузвай ксари инсанрин сагъламвал хаталувилик кутазва. Гъа ихътин чӱру суьрсетар тӱьникди инсанар зегъерла-миш хъайи, гъатта кьейи дуьшуьшарни ава. Гзафни-гзаф ихътин дуьшуьшар продуктар маса гузвай чкайра санитариядинни гигиенадин шартӱар вилив хуьн тавурла арадал къвезва. Гъар са алверчиди тек са чпин яшайишдикай, девлетдикай фикирунилай гъейри, обществодин сагъламвиллизи фикир гун лазим я. Инсанрин сагъламвал хаталувилик кутадай ихтияр садазни авач. Недай-хъвадай суьрсет акъудзавай гъар са карчи вичи акъудзавай метягъдихъ ери авайдахъ, а продуктди инсанрин сагъламвал хаталувилик кутан тийидайдахъ 100 процентдин инанмиш хъун лазим я, ихътин инанмишвал авачиз карчийриз, алверчийриз кӱвалахун къадагъа я.

Карчийри Аллагъдин   вилик чпин жавабдарвал рикӱелай ракъурна кӱандач. Гъарам кваз кӱватӱай девлетдихъ, гьелбетда, берекат жедач ва обществодиз зиян гузвай гъар са карди Исламдиз аксивалзава. Тирмизиди агакъарнавай гъадисда лугъузвайвал, Мугъаммад Пайгъамбарди   лагъана: «Гъахълу алверчи Къияматдин юкъуз сиддикъунрихъни шагъдрихъ галаз къарагъа». Алвер им Исламдивай яр-гъа авай хел туш, гъахълудаказ, намуслуудаказ алвер авунни Аллагъдиз   ибадат авун я. Ислам им тек са капӱ ийизвай декъикьяр туш, Ислам – им вири уьмуьр тухунин тегъер я. Гъаниз килигна инсанди

вич гъар са декъикьяда динди истемешзавайвал тухвана кӱанда, Исламдиз муьтӱуьгъ яз уьмуьр тухузвай касди садрани вичин къазанжидик гъарам кутадач, гъаниз килигна Аллагъдихъай   кичӱе тир гъар са алверчиди, карчиди винидихъ къалурнавай истемешунар къилиз акъудун абурал амал авун лазим я. Гъа са вахтунда мусурман-муьштерийрини чпи къачузвай суьрсетар ери авайбуьр яни тушни, абур недай ихтияр авани, авачни мукъувай ахтармишун лазим я. Чна алверчийривай ери авай метягъ маса гун гьикъван гзаф истемешайтӱани, гъакъван гзаф абуру чи итижриз фикирни гуда.

Аллагъди   инсан виридалайни хъсан тегъерда халкъ авунва ва Вичи халкъ авурбурукай инсан виридалайни вини дережадиз акъуднава, гъаниз килигна инсанди виридалайни михъи, таза, гьалал суьрсетар тӱьн лазим я, незвай суьрсет неинки са недай ихтияр авайди хъун, гъакӱни вичикай сагъламвиллизи, бедендиз хийир авайдини хъун лазим я. Гележегда чи туьквенра ерисуз продуктар техжедай-дак чна еке умудар кутазва. Эгер чаз чи акъалтзавай несилар сагъламбур хъана кӱанзаватӱа, чна незвай суьрсетни сагъламди, тазади, гьалалди хъун лазим я.

Камаллудаз уьмуьрда гзаф чир хъун герек я, Къве важиблу кар ава – чир хъайитӱа куьмек я: Каш чӱгуртӱа хъсан я, акатай затӱи недалди, Нихъ хъайтӱани жердалай, ваз ви теквал дестек я.

Пайгъамбардин уьмуьрдай итижлу малуматар

эвел алатай нумрайра

Къвед лагъай сеферда Шамдиз фин. Эвленмиш хьун

Гъа икI, намуслувилини гзаф гъахълу-вили Мугъаммадан ﷺ тIвар неинки Меккеда, гъакини къецепатани кваз машгур авуна. А вахтунда ихътин ери-яр авай инсанар тек-бир гъалтдай. Къурейшитрин тухумдай тир Хадижа тIвар алай машгур ва девлетлу са дишегъли алишверишдин крарал машгур тир. И карда адахъ еке агалкъунарни авай. Мугъаммадан ﷺ гъахълувикайни намуслувикай ван хъайи а дишегълиди адан патав вичин Майсара тIвар алай къаравуш ракъурна ва Мугъаммадан ﷺ Шамдиз тухузвай алишверишдин карвандин къиле акъвазун теклифна. Мугъаммадан ﷺ теклифдихъ галаз рази хъана ва Шамдиз рекъе гъатна. Анай абур садрани тахъай хътин чIехи къазанжи гваз хтана. Майсара Мугъаммадан ﷺ къанажагълувилел, гъахълувилел, мергъяматлувилел тажуб хъанвай, вири и ерийрикай ада Хадижадиз суьгъбетна. Карван къаршиламишиз экъечIайла, Хадижадиз Мугъаммадан ﷺ къве малаикди ракъбинин чимивикай хвенвайвал акуна ва вичиз акур кардикай ада мягътелвилелди Майсарадиз ачухна. Майсаради вичизни Мугъаммадакай ﷺ рекъе акур къван аламатар ахъайна. Идалай гуьгъуьниз Хадижади икI фикирна: «Эгер пайгъамбар яз ракъурнавай инсан аватIа, ам – Мугъаммадан ﷺ я». Хадижадиз Мугъаммадан ﷺ кIан хъана. Ада Нафиса бинт Маиба тIвар алай дишегълидиз вичин патав эверна ва риклевай гъиссерикай ачухна. Нафиса Мугъаммадан ﷺ патав фена, адавай эвленмиш жедай вахт тушни, ниятар авачни лагъана хабар къуна, Мугъамадан ﷺ адаз, эвленмиш жедай фикир ава, амма такъатар авач лагъана жаваб хтана. Ахпа Нафисади адавай Хадижадал эвленмиш жез кIанзавани лагъана, хабар къуна. Мугъаммадан ﷺ и теклифдал рази хъана ва Хадижадик лишан кутун патал вичин имийривай адан кIвализ фин тIалабна. Гъа икI, абур эвленмиш хъана. Мугъаммадан ﷺ а чIавуз – 25, ва Хадижадинни 40 йис тир. И делилди Мугъаммадан ﷺ дишегълийрал рикI алай, къизмишвал авай кас тир лугъудай фитнеяр вири инкарзава. Ахътин фитнеяр акъудзавай ксариз Пайгъамбардин ﷺ тарихдикай хабар авайди туш ва абурун акъулдин къатун къайдадик квайди туш.

Веревирид:

Сад лагъайди, эгер Мугъаммадан ﷺ къизмишвал аваз дишегълийрал рикI алай кас тиртIа, ада Меккеда «муьгъуббатдин» вири шартIар авай а вахтунда, вичин уьмуьр акъван камаллувилелди тухудачир ва 25 йисан яшда аваз ам 40 йисан яшда авай хендедадал садрани эвленмиш жедачир. Хадижа рагъметдиз фидалди Мугъаммадан ﷺ адахъ галаз яшамши хъана. Ам садрани нефсинин есирда хъайи кас туш. Ада Хадижа рагъметдиз фидалди маса дишегълийрикай фикирни авунач. Къейд ийин хьи, Пайгъамбардихъ ﷺ хъайи къван папарикай тек са Айиша руш (яни рушвал гумаи) тир, амайбур вири хендедаяр, итимривай къакъатнавай дишегълийяр тир. Рази хъушь, имни Пайгъамбар ﷺ вичин нефсинин есирда тахъайдан гъакъиндай хабар гузвай

делил я. И делилри Пайгъамбардикай ﷺ акъуднавай фитнеяр бине авачирбур тирдини тестикъарзава. Пайгъамбар ﷺ эвленмиш хъунин гъакъикъат им инсанрин рикIер ахтармишзавай терезар хъиз я: иман кIеви мусурман и кардин гъавурда лазим къайдада акъада ва Пайгъамбар ﷺ гъихътин вини дережадин, ниятар мишхи кас тиртIа ада аннамишда, гъа и къайда а инсандин иман авайдалайни кIеви ва Пайгъамбардихъ ﷺ авай муьгъуббат генани артух жеда. Пайгъамбардик ﷺ нукъсанар кутаз алахъзавай инсан лагъайтIа, югъ-къандавай ягъалмишвилдин деринра гъатда ва гъа и къайда ада вич жегъеннемин цууз мукъва ийида. Эгер Пайгъамбар ﷺ маса дишегълийрал эвленмиш хъунин кардикай рахаз хъайитIа ва адан папарин къадар гзаф тирдини фикирда къуртIа, гъатта гъа и делилрайни чаз Пайгъамбар ﷺ дишегълийрин темягъкар хъиз райж жезвач. Са кардиз фикир гунн: Хадижа рагъметдиз фейидалай къулухъ, Айишадал эвленмиш хъайила Пайгъамбардин 50 йис тир, чаз чизвайвал, им инсандихъ къизмиш гъиссер амуькдай яшар туш. Пайгъамбардин ﷺ гъар са эвленмиш хъуна са камал ава. А камалдин мана вуч ятIа чир хъайи мусурманрин иман генани кIеви жезва, кафиррин ягъалмишвал лагъайтIа а делилди генани деринра гъазва. Мугъаммадахъ ﷺ гзаф папар хъун кафирри «зайиф чка» яз гъисабзава ва гъа и къайда, адан камал вуч ятIа ахтармиш тавуна, абур Исламдиз чпин патай такIанвал артухариз алахъзава. Я Аллагъ, чи вилерин экв тир Мугъаммадан ﷺ Вуна халкъ авур шейэрин къадардиз барабар тир саламар, салаватар ракъура ва Мугъаммадан ﷺ а саламар гъикъван вахтунда герек ятIа, гъакъван вахтунда абур адал агакъара. Амин!

Къбе эцигунин карда иштирак авун

Къбе – им Аллагъдиз ﷻ къуллугъ авун патал чилин винел эцигнавай сад лагъай кIвал я. Сифте яз Къбе Адама ﷺ эцигна ва ам гъа чIавузни исътда алай чкадал эцигнай. Аллагъди ﷻ Адаманин ﷺ Гъавадин патав Жабраил малаик ﷺ ракъурна ва абуроз Вичиз къуллугъдай чка эцигун буйругъна. Жабраила чилел жележгдин Къбедин план чIутуна. Эцигунар акъалтIарайдалай къулухъ, Сад тир Аллагъди ﷻ Адамаз ﷺ Къбедал тIаваф авун буйругъна. Амма са къадар вахтар алаатайла къизгъин вакъийаринни тIебиатдин шартIарин таъсирдик кваз Къбе чIана. Сифте яз Къбе цийи къилелай эциг хъувурди пайгъамбаррин буба Ибрагъим ﷺ я. Ада ам Аллагъдин ﷻ эмирдалди мушрикрин (гзаф гъуцариз икрамзавайбур) килиса (виликан Къбе) алай чкадал эциг хъува. Ибрагъима ﷺ эхцигай Къбе яргъалди амуькна, амма, марфарни тIурфанар себеб яз, ам къайдадикай хкатнавай. Къурейшитар къиле аваз араб тайифайрин регъберри Къбе къайдадик кухтун къетIна. И делилдай чаз акъазвайвал, меккевияр ата-бубайрилай инихъ, гъатта Ибрагъималай ﷺ инихъ Къбедив еке гъурметдивди эгечIавай. Мугъаммадани ﷺ Къбе туькIуьр хъувунин карда иштиракна. Чулав къван эхцигдай чкадив агакъайла, меккевийрин арада ам эхцигдай касдин патахъай гъуьжетар арадал атана. Гъар са тайифадиз чулав къван эхцигдай кас чпикай хъун кIанзавай.

Чулав къван чкадал Пайгъамбарди ﷺ вичи эцигнай

Гъуьжетар гъатта ивияр экъичунал аватзавай. Эжирни абур ихътин къарар къабулна: Къбедихъ фидай Бану Шайбагъ лугъудай варарай гъахъай сад лагъай касдивай къван ни эцигдатIа хабар къада. Вирида яраб сифте вуж къведатIа лугъуз гуьзлемишзавай. Са къадар вахт алаатайла варарай Мугъаммадан ﷺ гъахъна. Ам чкадал эхцигун патал Мугъаммадан ﷺ виридалайни хъсан кас тирдал вири рази хъана. Вучиз лагъайтIа Мугъаммадан ﷺ гъахълу, намуслу инсан яз виридаз чизвай, гъаниз килигна адан гафунал гаф са касдини эцигдичир. Инални Мугъаммадан ﷺ, вири тайифаяр рази жедайвал, месэла камаллувилелди гъалдай рехъ жагъурна. Ада чIулав къван вичин халатдин юкъвал эцигна ва тайифайрин регъберривай а халатдин пипIер къуна ам чкадал къван тухун тIалабна, ахпа Пайгъамбарди ﷺ къван къачуна лазим тир чкадал вичи эцигна, ам анал гилани алама.

Гъира магъарада къилди хъун

ЯхIцур йисан яшдиз мукъва жердавай Пайгъамбарди ﷺ вичиз къилди хъунин игътияж авайди гзаф гъиссазавай. Къилди хъайила ада Аллагъдикай ﷻ фикирзавай, гъа и къайда Адаз ибадатзавай. Ада Ибрагъиман ﷺ халисан дин къиле тухузвай. Къилди хъун патал ада Гъира тIвар алай магъара хкъяна, ам Меккедин кеферпатанрагъакIидай пата ава. Ам цIуд, къад, къанни цIуд йикъаралди къилди жедай. Гагъ-гагъ ам кIвализ хкъедай ва герек тир суьрсатар вахчуна элкъвена магъарадиз хъфидай. Аллагъдин ﷻ сад лагъай вагъйу къведалди и тегъер давам хъана.

Веревирид:

Къилди хъуни инсандив Аллагъдин ﷻ къудратлувикай, тIебиатдин алама-трикай, Алем туькIуьр хъанвай тегъер

дикай, дуьньяда инсанди къугъвазвай ролдикай, уьмуьрдин метлеб вуч ятIа гъадакай фикириз тазва. Къилди хъун – им Аллагъдиз ﷻ мукъва жедай рехъ я. Аллагъдихъ ﷻ авай муьгъуббат артухарун патал, Адаз мукъва жез алахъна кIанда. Аллагъдин ﷻ къудрат аннамишуналди, къатIуналди Адаз мукъва жез алахъайла, чи иман кIеви жеда. Иман кIеви хъайила, Аллагъдиз ﷻ къуллугъ авунин рекъе чал гъалтзавай татугайвилер, четинвилер алудизни регъят жеда. Чна вири татугайвилер сабурлувилелди эхда. КIеви иман – им диндиз эвер гунин кIвалах къиле тухузвай гъар са мусурмандин гъиле хъана кIандай мягъкем яракъ я. Гъа ихътин «яракъдин» куьмекдалди чи Пайгъамбарди ﷺ дин чуьлурунин кIвалах башламишна. Вичи текдиз башламишай и кIвалах адалай вири дуьнья тирвал чуьлурун алакъна. Пехилвал, къве чин хъун, жува-жув вине къун, дуьньядин малдихъ, девлетдихъ галтугун – инсандин къилихдиз хас и ерияр вири инсандин руьгъ барбатIавай азарар я, а азаррин вилик пад анжах инсан къилди хъуналди къаз жеда. Къилди хъайила инсанди вичин уьмуьрдин метлеб вуч ятIа аннамишда. Тасаввуфдини (тIарикъат) чаз гъа и кар чирзава. Им жуьреба-жуьре дережайрин инсанар патал я. Къилди хъун ва жува-жув къатIун – им алимар патал я, тасавуф – им шейхерин куьмекдалди чпин руьгъ мишхи ийиз алахънавай жергедин инсанар патал я, ихлас (инсанар алай чкадал ва къилди чкада Аллагъдиз ﷻ къуллугъ авунин карда тафават тахъун) – им шейхер жагъун тавур инсанар патал я. Къилди хъун – им дарман я, ам гъикI ва гъикъван ишлемишун лазим ятIа чир хъана кIанда. Ам кешишри хъиз ишлемишна виже къведач, вучиз лагъайтIа Исламда кешишвал авайди туш.

КъатI ама.

«Адетриз ваъ, Аллагъдин ﷻ къанунриз муьтлуьгъ хъана кIанда»

ЦИЙИ КЪУРУШРИН ИМАМ МУГЪАММАД-ГЪАЖИ ХИДИРОВАХЪ ГАЛАЗ ВАЖИБЛУ ИНТЕРВЬЮ

Куьруь къейд: Мугъаммад Хидилов (Хидиран хва) 1981 – йисуз Хасавюрт райондин Къурушрин хуьре дидедиз хъана. 1998-йисуз ада хуьруьн мектеб акъалтIарна. Гъеле мектебда амаз Ислам диндал фикир желбай жегъил, ам акъалтIарнамазди Къизилюрт райондин Комсомольск хуьре медресадик экечIна. 2000 – йисалай ада вичин кIелунар Махачкъалада кардик квай СКИУ-да (Кеферпатан Къавкъаздин Исламдин университет, алай вахтунда аничай ДИУ – Дагъустандин Исламдин университет хъанва) давамар хъувуна.

2005 – йисуз институт агалкъунралди акъалтIарай Мугъаммад-гъажи Дагъустандин мусурманрин Диндин идаради (ДУМД) Дербентдин Жуьмя-мискIиндин имамдин куьмекчивиле кIвалахал рекъе туна. Дербентда имамвиле пешедин тежриба къачурдалай къулухъ, Мугъаммад-гъажиди Сулейман-Стальский райондин Герейханован хуьруьн 1-отделенида имамвиле къве йисуз гъакъисагъвилелди кIвалахна. Гуьгъуьнлай ам гъа чIавуз Цийи Къурушрин хуьруьн имамдин везифаяр тамарзавайди тир Пирсагъат-гъажи Умаханован теклифдалди Цийи Къурушдал диндин рекъе кIвалахун патал хтана.

2012- йисалай Мугъаммад-гъажи Хасавюрт райондин имамдин куьмекчи яз тайинарна. Гъа и йисуз Цийи Къурушрин хуьруьн имам Пирсагъат Умаханов вичин хушуналди къуллугъдивай къерех хъана, адан чкадал имамвиле хуьруьн жемятди Мугъаммад-гъажи Хидилов хъанва.

М. Хидилов эвленмиш хъанва, ада пуд велед тербияламишзава. Мугъаммад-гъажиди сифте яз гъаж 2003-йисуз къилиз акъудна, гуьгъуьнлай адаз дестейрин руководитель яз мад вад сеферда гъаждал фин къисмет хъана.

И йикъара зун адахъ галаз гуьруьшмиш хъана ва чи арада агъадихъ галай суьгъбет къиле фена.

- Мугъаммад гъажи, чаз чизвайвал куьне Къиблепатан Дагъустанда, къилди къачуртIа Дербентда, Герейханован хуьре имамдин заместителдин ва имамдин везифаяр тамарнай, адалайни гъейри куьне Къиблепатан Дагъустанда мукъвал - мукъвал диндихъ галаз алакълу межлисра, мьрекатра иштиракзава, Цийи Къурушрин имамдин везифаяр тамарзава. Вири и делилар фикирда кьурла, заз сифте квез ихътин суал гуз кIанзава: лезгийрин маса хуьрерихъ галаз гекъигайла, Цийи Къурушар диндин жигъетдай гъи гъалда ава?

- За жуван хуьрелай тариф ийизва лугъудайбурни хъун мумкин я, амма гъакъикъат ачухун лазим я. Маса хуьрерихъ галаз гекъигайла, шукур хуьрай Аллагъдиз, чи хуьр диндин жигъетдай вилик фена. Зи фикирдалди, икI хъунин себебин чи халкъдихъ арабрин эсил-бине амуькун я. Чаз чизвайвал, Къурушар ата-бубайрилай инихъ диндиз гуьрметзавай, адаз рикIивай гечIзавай ксар я. И кардин гъакъиндай Докъузпара райондин Вини Къурушдал са вахтунда ирид мискIин кардик хъунин делилдини шагъидвалзава, идалайни гъейри, чи бубайрин ватанда хейлин зияратар - пак инсанрин пIирер ава. Имни дуьшуьшдин кар туш. Амма са кардикай мад къейд ийин: чи хуьруьв гекъигайла, бязи лезги хуьрера яшлу инсанри диндиз гзаф фикир гузва. Мисал яз, чи хуьруьн яшлурбу экуьнахъ юкъван кимел кIватI жедай жуьре за кIвалахай Герейханован хуьре яшлу ксар месин кIлунал къведай. Чи хуьруьн хъсан тереф ам я хъи, ина мискIинриз жегъилар гзаф къвезва, эгер чIехи итимрини и къайда диндиз фикир ганайтIа генани хъсан жедай.

- Са шакни алачиз, обществодихъ галаз алакълу гъи кIвалах хъайитIани къиле тухуз четин жезвайди я, вучиз лагъайтIа куьне ийизвай са хъсан кар вирида сад хъиз къабудач, лугъудайвал, гъикъван инсанар аватIа, гъакъван фикирарни арадал къведа. Гуьгъуьна герек авачир рахунар-луькълуьнарни гзаф жеда. Ингъе куьне хуьруьн имамдин везифаяр тамариз саки къве йис хъанва, кIвалахда квел гъихътин четинвилер, татугайвилер, расалмиш жезва?

Мугъаммад-гъажиди насигъат ийизва

- Авайвал лагъайтIа, шикаят ийидай хътин еке четинвилерал чун расалмиш жезвач. Амма са бязи чуьруькарни авачиз туш. Жемят чи гъавурда акъун тийизвай дуьшуьшарни жезва. Имни абуруз диндикай чирвилер тахъунихъ галаз алакълу кар я. Мисал яз, хийир-шийирдин дуьшуьшар хъайила инсанри чпи арадал гъанвай адетрал амал ийизва, гъа са вахтунда абуру а адетар Исламдин бинедай атанвайбур я, чи ата-бубайрини а адетриз вафалувал хвейиди я лугъуз къалп фикирарни чукIурзава. Амма и гафар гъакъикъатдихъ галаз гъич къазвайбур туш. Диндихъ галаз алакълу месэлаяр Аллагъ-Таалади къалурнавай къайдада къилиз акъудун лазим я, инсанри кутунвай адетралди ваъ. Аллагъдиз ﷻ хъсандиз чизва инсанар патал вуч - хъсан, вуч пис ятIа. Халикъди ялиз тежедай пар са касдин хивени твазвайди туш. Гаф кватай чкадал лугъун, чи ата-бубайри а адетрал амал авуна лугъузвай гафарни гъакъикъатдихъ галаз къазвайбур туш. И кардикай чи хуьре авай яшлу инсанрини лугъуза. Амма ятIани жемятди, Аллагъдиз ﷻ яб тагана, чпи чеб кIеве тваз алахъзава, Аллагъди ﷻ хиве тунвай кIвалахар тийиз, хиве тун тавунвай пар чIугвазва. Мисал яз, инсан кечмиш хъайила адан мукъва-къилийри сифтегъан пуд юкъуз гъар ниянихъ, фекъиди кIелайдалай къулухъ, кIвале тIуьнар-хъунар гузва, ахпа гъар хемис юкъуз, «гъейифар» я лугъуз кIватI жезва, тIуьнар-хъунар ийизва (икI яхIцIур юг жедалди давам жезва), гуьгъуьнлайни «яхIцIур» лагъай юг къейд ийизва, эхирдайни - «йис» (инсан рагъметдиз фена йис тамам хъунихъ галаз алакълу яз). Ибур садни Ислам динди истемиззавай крар туш, абуру вири инсанри чпи-чпиз туькIуьрнавай адетар я ва ахътин адетралди чпи чеб кIеверани твазва. Кечмиш хъайи касдин мейит гъеле кучуд тавунмаз, адан хизанар къажгъанар, къапар, тIулар кIватIунин къайгъуйрик акатзава, продуктар къачун патал туьквенрин рекъе гъатзава, вилерилай нагъв къвез мукъва дишегъийри хуьрекар гъазурзава. Инал гъич диндикай рахан тийин, лап гъакI инсанвиле фикиррал асаслу хъана и кIвалахриз килигайтIани ибур гъич кутуг тавунвай крар я. КIвалин къене са патахъай шел-хвалдин ванер къвезва, муькуь патахъай къапарин тIуларин сесер акъатзава. Яс авай кIвале сифтегъан пуд юкъуз тIуьнар-хъунар тавунин патахъай чна жемятдиз гъамиша лугъузвайди я, амма, гъайиф хъи, чаз бязибуру яб гузвач. Абуру гъатта «хемисрал», «яхIцIур йикъарал», «йисарал» чаз «Ясин» кIелиз атунни теклифзава, амма чун ахътин чкайриз физвач, гъаниз килигна са бязибуру чалай наразивилерни ийизва. Виридаз чир хъун лазим я, а адетар чна чаз бегенмиш туширвилей хкудзавай туш. Чна лугъузвай

гафар вири Къуьрандални Суннадал асаслу яз лугъузвайди я. Жафар рагъметдиз фейила Пайгъамбарди ﷺ адан къуншийриз икI лагъайди я: «Жафаран хизандиз тIуьн гъазура». И гъадисдай чаз акваз-вайвал, яс авай кIвале тIуьнар-хъунар гъазуруниз Пайгъамбарни ﷺ акси тир.

Къейд ийин хъи, и адетар хкудунин патахъай чалай вилик хъайи имамдини са шумуд сеферда лагъайди я. Гъайиф хъи, тIимил хийир хъана. Гила чнани а адетар хкудуниз эвер гузва, вучиз лагъайтIа им чи хиве авай буржи я. Исламди вуч ийидай ихтияр ганватIа, вуч къадагъа авунватIа инсанриз лугъун имамдин хиве авай буржи я. Яб гун, тавун абурун чпин кIвалах я, Аллагъдин ﷻ вилик гъарда вичин жаваб вичи гузвайди я. За умуд кутазвайвал, теле-жегда а адетар, Аллагъдин ﷻ куьмекдалди, хкатда ва жемятди абуру герек авачир кIвалахар тирди чпи аннамишда.

- Чаз чизвайвал, некаягъ эцигдайлани са бязи вахтара куь истемизунрикай къил къакъудиз алахъзавай дуьшуьшарни жезва...

- Некаягъ эцигунихъ вичин кIеве шартIар, истемизунар авайди я. Абуру чи истемизунар туш, абуру диндин истемизунар я. Эгер лазим тир шартIар вилив хуьн тавуртIа, абуру амал тавуртIа некаягъ дуьзди жезвайди туш. Гъайиф хъи, и кардин гъавурдани са бязибуру акъазвач. Абуру чи вилик чпин шартIар эцигиз алахъзава. Мисал яз, са бязи вахтара гуьлуьз гузвай рушан буба, вичихъ мумкинвал аваз-аваз, некаягъ эцигдай чкадал къвезвач, я маса касни ада, лазим тирвал, векилвал хиве туна ракъурзвач. Ихътин вахтунда чна некаягъ эциг тавурла, абуру чалай бейкефвилерни ийизва. Са бязибуру гъатта, некаягъ эцигдайла лугъун лазим тир келимашагъадат чизвач.

- Зун гъавурда акъурвал, вири и татугайвилер инсанар диндин гъавурда тахъайла арадал къвезвайди я. Акъалтзавай несилриз хъайитIани диндикай хабар, чирвилер хъун патал куьне гъихътин серенжемар къабулзава?

- Чна хуьре медресе кардик кутунва. Ана, яшарилай аслу тушиз, гъар са касдиз диндин чирвилер къачудай мумкинвилер ганва. Гадайризни рушариз къилди-къилди тарсар эцигзава (рушариз тарсар дишегъли муаллимди гузва). Шукур хуьрай Аллагъдиз, пис-хъсанди чирун патал къвезвай ксарни авачиз туш. Шад жедай кар ам я хъи, диндин чирвилер къачунал неинчи са жегъилри, гъакIни яшлу ксарини фикир желбнава. Йикъалай-къуз абурухъ агалкъунарни жезва. Гъатта Къуьран хъсандиз кIелзавайбурни са шумуд кас хъанва. Араб гъарфар чирнавайбур генани аргух я. Им абуру тарс гузвай муаллимрин гъакъисагъ зегъметдин нетижани я. Ахътин муаллимарни чахъ авачиз туш, ина ДИУ акъалтIарнавай са шумуд касди чирвилер гузва. Идалайни башкъа яз, гъафтеда къве сеферда, ислен ва киш юкъуз месин кIлунилай гуьгъуьнлиз чна шариатдай тарсар гузва.

- Мугъаммад гъажи, газет кIелзавай ксарихъ элкъвена лугъуз кIанзавай гафар авани?

- Мумкинвилекай менфят къачуналди заз газет кIелзавай ксарихъ элкъвена икI лугъуз кIанзава: гуьрметлу ватангълияр, чун вири Аллагъди ﷻ халкъ авунвайди я, са шакни алачиз Адан патав хъфинни ийида. Уьмуьр - им Аллагъди ﷻ инсандив вуганвай аманат я. Гъаниз килигна гъар са касди вичин уьмуьр дуьзвилелди, Аллагъ-Таала рази жедай тегъерда кечирмишна кIанда. Аллагъди ﷻ чи хиве тунвай ферзер чна къилиз акъудна кIанда ва Ада къадагъа авунвай краривай яргъа хъана кIанда. Анжах гъа и чIавуз чун къве дуьньядани бахтлугурун жергейра жеда, инша-Аллагъ! Къуй чун къве дуьньядани Аллагъди ﷻ Вичин регъимдик кутурай! Чаз Пайгъамбардин ﷺ, авлияйрин, шейхерин шафаат къисмет хуьрай! Амин!

Суьгъбет тухвайди Муса Агъмедов я.

Марьям ва Иса пайгъамбар ﷺ Мисрдиз куьч хъайи

къайдадикай риваят

ПАЙГЪАМБАРРИН ТАРИХДАЙ

Саид Афанди АЛЬ-ЧИРКАВИ

Эвел – алатай нумрайра

Гила чун Иса пайгъамбар-дикай ﷺ ва адан цикъвед асгъабдикай рахада. Абуру чпелай Иса ﷺ вич рази тир ихтибарнавай куьмекчир тир. Абурукай хабар гузвай Ибн Аббасан ﷺ къисада ик лагъанва. Са сеферда инсанрин дестедин килив фена Исади ﷺ хабар къуна: «Куьн квел машгъл я?» Абуру чпи балугъар къазва лагъана. «Ша захъ галаз, инсанар къаз», - теклифна пайгъамбарди. «Ам гьикъ я, инсанар къун?» - жузуна абуру. «Чна инсанриз Аллагьдихъ ﷻ эвер гуда», - жаваб гана Исади ﷺ. Абуру вун вуж я лагъана жузуна. «Зун – Аллагьдин ﷻ лукъ ва Марьяман хва Иса», - лагъана ада. «Валай къулухъ валайни зурба пайгъамбар къведани?» - мад жузуна абуру. «Эхъ, - жаваб гана ада. – Арабрикай пайгъамбар къведа». Инал ада Агъмадан ﷻ вири лайихлувилерикай ахъайна. Гьасятда вирида туба авуна ва мягъкемдиз адан пайгъамбарвилехъ инанмиш хъана. Абуру Исадин ﷺ виридалайни мукъва асгъабар я, абуруз Къуръанда гъавариюн (Исадин ﷺ асгъабар - апостолар) лугьудай твар гана. Абуру сад Аллагьдин ﷻ диндал атай къайдадикай гъар жуьредин къисаяр ава. Са къисада ик лагъанва: Са пачагъди суфраяр ачухна, мугъманриз эверна, абурун арада Исани ﷺ авай. Гъар са мугъмандин вилик са къаб эцигна. Вири мугъманри тлуьна, къапар ичи авуна, Исадини ﷺ тлуьна, анжах адан вилик квай къапуну хуьрек авайвал амукъна. Пачагъди ам вуж я лагъана хабар къуна. «Зун Иса ﷺ, Марьяман хва я» - жаваб гана пайгъамбарди. Пачагъди вич адан гугъгъуна аваз фида лагъана, пачагълугъни туна рекъе гъатна. Амни галаз иман гъана, Исадин ﷺ гуьгъуьниз фейибурун къадар цикъведав агакьна. Абуру адан асгъабар тир. Исадиз ﷺ я квал, я хизан авачир, ада дуьньядин няметрикай лезет хкудзавачир, гъамиша вичин асгъабар галаз рекъе авай. Рекъе аваз гишин хъайила, асгъабри Исадивай ﷺ тлуьн-хъун тлалабзавай. И арада чиликай гъар садаз къве лавашни яд акъатзавай. Абуру Исади ﷺ дуь авуна чил гъили ягъайдалай къулухъ акъатзавай. Вири Аллагь-Таладин ихтиярдалди жезва, себбарни Ада Вичин ихтиярдихъ галаз къадайвал ийизва. Са сеферда асгъабри Исадивай ﷺ жузуна: «Гишин хъайила чаз тлуьн гузва, яд кван хъай-

ила, ам гузва. Чалай лайихлу кас авани?» «Чпин зегъметдалди, гъакъисагъвилелди недай суьрсет къазанмишзавайбуру лайихлу я», - лагъана Исади ﷺ. Идалай къулухъ абуру аламатдин тегъерда Аллагьди ﷻ гузвайди туна, чпин зегъметдалди къазанмишиз башламишна. Са гьикъ ятгани, рекъе авайла, Иса ﷺ вичин дидедихъ галаз са хуьре акъвазна. И хуьряй тир са касди абуруз мугъмандиз эверна, хъсан къабулна, Исани ﷺ диде адалай рази яз амукъна. Са юкъуз кваллин иеси пашмандиз хтана. Марьяма адан папавай жузуна: «Адаз вуч хъана?» Папа угъ акъудна лагъана: «Гьич хабарни къамир!» - Марьямни абуру четин гьалда авайдан гъавурда акъуна. Иесидин къайгъуда аваз Марьяма папавай вичиз хъайи ківалахдикай ахъаюн тлалабна. Ада вичи хчивай куьмек тлалабда лагъана. Марьямаз рикъин сидкидай куьмек гуз кванзавайди акурла чпик къалабулукъ кутазвай кардикай папа ахъайна. Килигайтла, абуруз залумпачагъ авай, вичиз муьтлуьгъ тахъайбуруз ада азаб гузвай. Гъар юкъуз пачагъ вичин гъилибанарни галаз са кесибдин кваллиз мугъман жезвай. Гъуьлни паб пашман тир, вучиз лагъайтла абурун нубат мукъув хъанвай ва абуруз мугъманрин десте къабулдай такъатар авачир. Иесийрин къилел атанвай бедбахтвилерикай хабар хъайила, Марьямни пашман хъана ва Исадивай ﷺ абуруз куьмек гун тлалабна. «За абуруз куьмек гайитла, пис жеда», - жаваб гана пайгъамбарди, дидедихъ галаз рази тахъана. «Вуч жеда тла хурай, вавай жедайдя ая», - вичин гафунал акъвазна Марьям. Адавай дидедин эмир килиз акъуд тавуна ва кваллин иесияр куьмек тагана таз хъанач. Исади ﷺ хъенчин кварар ва къажгъанар яд цана гъазурун буйругъна. Пачагъ вичин гъилибанарни галаз абурун кваллиз атана. Кварар чехирдай, къажгъанар хуьрекрай ацанвай, суфрайрални акъван тлуьнар алай хъи, гъатта вили ягъун мумкин тир. Чехир гъана, хуьрек къапариз акъудна, мугъманри нез-хъваз башламишна, на лугъуди им мехъер я. Пачагъдиз чехир лап бегенмиш хъана ва ам гъинай маса къачурди я лагъана иесидивай жузуна. Исадин ﷺ твар къан тийидайвал гъуьлуьни папа са чкадин твар къуна, чпи гъанай гъайиди я лагъана. Амма пачагъди вичиз гъанай чехир гъайиди тир, ам ихътин тямлуди тушир лагъана. Вичиз таб

авунвайди къатлай пачагъди кичлерар гуз, гъелегъар къаз башламишна. Инсафсуз пачагъдин азабдихъай кичлела, абуру чехирни хуьрек михъи цикай Исадин ﷺ дуьадалди хъайиди хиве къуна. Хъсандиз тлуьна-хъвана пачагъ кваллиз хтана. Квале ам чулув хабарди гуьзетзавай: адан хва кечмиш хъанвай. Авай са ирсар къейила, пачагъ дерин пашманвиле гъатна. Ада Исадиз ﷺ эверна ва хабар къуна: «Аллагьдин куьмекдалди вавай зи хцел чан хкиз жеда?» Исади ﷺ жаваб гана: «За адал чан хкайтла, ваз пис жеда». «Хцел чан алаз акун патал вуч хъайитгани эхда за», - мад

Рекъе авай Иса ﷺ са шегъерда акъвазна. Ада вичин асгъабриз сир ачухна: шегъерда хазина ава, ам чи килив ни гъида? Абуру лагъана хъи, а шегъердиз гъахъай гьич са чара касни чан алаз хтанач. Юлдашар шегъердин къерехдал туна, хазина хкиз Иса ﷺ вич фена. Ада са кваллин раклар гатана ва вич мугъман я лагъана иесийриз салам гана. Са къуьуз къари квалляй экъечина, чпивай мугъманар къабулиз тежезвайди лагъана. Аквадай гъаларай абуруз пачагъдихъай кичлезвай. Исадиз ﷺ вуч ийидатла чизвачир, амма и арада адан хва атана. Пайгъамбарди адавай квале

хъуьтуьл хъана ва адавай килиз акъудиз тежедай шартлар эцигуналди ам акъвазарун къетна. «Эгер ваз къизилдикайни гимишдикай эцигнавай, вичин къен падни багъа къашаралди туьклуьрнавай къеле аватла, за ваз зи руш гуда ва вакай хва ийида», - лагъана пачагъди. Гадади шарт къабулна. Ада вичиз ахътин къеле авайдакай квевидаказ малумарна ва адаз килигун патал нуькерар ракъурун тлалабна. Пачагъдиз маса чара амукънач, ада вичин гъилибанар къеледиз килигиз ракъурна. Абуруз къеле жегъилди лагъай хътинди тирди акунуна ва хтайла вири пачагъдиз ахъайна. Жегъилди лагъайтла, пачагъдин руш вичин кваллиз хутахна. Жегъил Исадин ﷺ аламатрал мягътел хъанвай. «Я пайгъамбар, ихътин аламатар къалуриз жезвай вун кесибвиле вучиз яшаммиш жезва?» - жузуна гадади. Исади ﷺ акъуллу инсан гъавурда акъадай гафаралди жаваб гана: «Фана дуьньядин паталай за гъамишалай эхират хъяна. Булвиле яшаммиш жедалди муьгътеживиле яшаммиш хъун хъсан я». Хъсан балкандиз са къирмаж бес жезвайди хъиз, Исадин ﷺ са насигъатди жегъилдин гьал дериндай дегишарна. Ада къизилдикайни гимишдикай эцигнавай къеледа пачагъдин рушахъ галаз яшаммиш тахъун къетна. «Зани и фана дуьнья герек туш, зун жувахъ галаз твахъ!», - тлалабна ада. Къизилдикайни гимишдикай эцигнавай къеле пачагъдин рушаз туна ам Исадихъ ﷺ галаз шегъердай экъечина. Шегъердин къерехда тунвай юлдашрин патав агакъайла, Исади ﷺ жегъилдал туб туьклуьрна лагъана: «Ингъе гъа хазина! Са инсан кафирвилляй акъудна, Исламдиз гъун мусурманар патал еке хазина я». Дуьнья туна эхиратдихъ элкъуьн – рикъин сидкидай авур тубадин лишан я. Эгер туба ийидайла, рикъни мез сад ятла, инсанди гъатта адан къене мягъкем хъанвай писвилер тада. Дуьньяди вичиз муьтлуьгъарнавай инсандиз шадвал къисмет хъайитла, ада ам вичиз муьтлуьгъарда. Эгер акъул авамвилел гъалиб хъайитла, амай ківалахар регъатдиз ийиз жеда. Исадин ﷺ са гафуну а гада есирда къур къайдадиз килиг, жегъилдин акъул тамамди тир гъавилляй ада гъакъикъат къатлана. Туба авур касдикайни фикир ая, ахътинди агъзурдакай гьич садни жагъуриз жедач.

КъатI ама.

Къизилдикайни гимишдикай туьклуьрнавай квалер ва пачагъдин руш туна ам Исадихъ ﷺ галаз фена

тлалабна пачагъди. Пайгъамбарди пачагъдин вилик шарт эцигна: вичин дуьадалди хцел чан хтайтла, адаз (Исадиз ﷺ) гьиниз квандатла гъаниз фидай ихтияр гун, яни къуна тун тавун. Пачагъди адаз гаф гана. Исади ﷺ Аллагьдивай ﷻ тлалабна, гъасятда къенвай хцел чан хтана. Адал чан хтанмазди пайгъамбар абурун чилелай куьч хъана. Пачагъдин хва кечмиш хъана лугъуз халкъ пашман тушир, гъатта бязибур и кардал шадни тир. Ирсардал чан хтайла, абурун шадвал ажугъдиз элкъвена ва халкъ пачагъдиз акси яз къарагъна. «Къуьуз жедалди вичи чакай ягъанатар хкудайди бес хъаначни? Гила хцини чун чандивай авуна кванзавани?!» - лугъузвай абуру. Гаф вахтунда сабуру авур инсанривай пачагъдин хцел чан хтун эхиз хъхъанач. Бубани хва патал инсанар къве чкадал пай хъана сада-садан иви экъичиз эгечина. Вахтунда Исадин ﷺ гафарин гъавурда акъун тавур пачагъ къал-макъалда гъатна, адан къил гжи хъанвай. Хъсан меслят къабул тавурда четинвилера гъатайла шикаятарни авун лазим туш. Менфялту меслят къалурай касдиз чухсагъул лугъуз тахъайда ахпа «агъ!» лугъун тавурай.

ийф ийидайвал ихтияр гун тлалабна, анжах хцини дидеди хътин жаваб хгана. Исади ﷺ мад квале акъваздай ихтияр гун тлалабна, и кардай ада жегъил пачагъдин рушал эвленмишарда лагъана гаф гана. Тажувилелди килигна Исадиз ﷺ ада лагъана: «Аквадай гьалда вун ахмакъ, я тахъайтла Марьяман хва я». «Зун Марьяман хва я!» - жаваб гана Исади ﷺ. Ам кваллиз ахъайна ва хъсандиз къабулна. Экуьнахъ Исади ﷺ гада пачагъдин руш гъуьлуьз це лугъуз ракъурна. Кесиб бадедин твал хътин хва са чехи кас хъиз пачагъдин вилик акъвазна, на лугъуди ам идан тай я. Ада вич пачагъдин руш гъуьлуьз це лугъуз атанвайди ачухдиз малумарна. Хъел атай пачагъ вич-вичелай физ са тлимил амай. Ада гада квевидаказ гатун буйругъна. Идакай Исади ﷺ виликамаз хабар ганвай. Къвед лагъай юкъузни жегъил пачагъдин хва хъиз и пачагъдин вилик атана акъвазна. И сефердани ам гатана, амма сад лагъай сефердилай тлимил. Пуд лагъай сеферда жегъил пачагъдин кваллиз рекъе твадайла, Исади ﷺ адаз гъихътин шартлар пачагъди эцигайтгани, рази хъун меслят къалуруна. Кесиб пуд лагъай сеферда атайла, пачагъ

Сирдин чирвилер (кашф) авачир инсандикай шейх хьун мумкин яни?

БЕРЕКАТЛУ ЧИРВИЛЕРИН ХАЗИНА

Саид Афанди АЛЬ-ЧИРКАВИ

Эвел – алатай нумрайра

Ихьтин (аламатдин) алакьунар кафирризни хас хьун мумкин тирвилей, абуруз виридалайни зайиф дережадин авлия лугьзува. Идан гьакьиндай машгьур авлияйрикай сад тир Ибрагьим Хаваса ихьтин суьгьбет ахьайна: «Са сеферда ам гимиде аваз гьуьлелай фидайла, ана чувудрин са кешиш аваз хьана. Гими гьуьлуьн юкьвал агакьайла, кешишди Ибрагьимаз лагьана: «Эгер ви дин гьакьикьиди ва дуьзди ятла, цин винелай тлуз зи гуьгьуьна аваз ша». И арада кешишди гимидай гьуьлуьз хкадарна ва целай, дуьз чилелай хьиз, кьвачи-кьвачи фена. Ибрагьим мяггел хьана ва фикирна: «Килиг садра, Аллагьди ☞ кафирриз гьихьтин алакьунар ганватла!» Вичиз авачир хьтин алакьунар кешишдиз аваз акурла, Ибрагьиман кефи хана ва ада циз хкадарна. И арада Аллагьди ☞ адазни целай фидай алакьун гана. Кешиш вилик кваз физвай, Ибрагьим Хавас адан гуьгьуьна аваз. Га икI абур гьуьлуьн кьерехдал акьатна. Ахпа кешишди Ибрагьимаз кьведни санал сиягьатдиз фин теклифна, амма ада ихьтин шартлар эцигна: жувахь галаз тлуьн кьачун тавун, рекье гьалтай мискинризни килисайриз гьахь тавун. Ибрагьима и шартлар кьабулна ва абур рекье гьатна. Недай са шейни гьачиз абур югьди-йифди кьвачи-кьвачи рехь атлузвай, эхирни мад кьекьведай кьуват амачиз, абур кьведни баябан чуьлда ацукьна. Абур анал ацукьнавай арада, са гьинай ятлани тлуьн квай багьлама сиве авай кицI атана ва ам кешишдин вилик эцигна хьфена. Кешишди тлуьн нез эгечIна, амма патав ацукьнавай Ибрагьимаз гьатта хьуьруьнрай кьванни адакай дадмиш авун теклифнач. И арада, садлагьана абурун вилик пара гуьрчег гада акьатна. Адан гьиле кьацу ипекдин ягьлух вегьенвай сини авай. Ам ада Ибрагьиман вилик эцигна ва атайвал садлагьана квахьни хьувуна. Синидал вуч алатла килигай Ибрагьимаз, гьич садан вилеризни такур Женнетдин ничметар акуну. Ибрагьима кешишдиз ничихь галаз тлуьн нез теклифна, амма ада жаваб ганач, вичи адаз тлуьн нез теклифнач лагьана, адаз регьуь хьанай жеди. Туьрдалай кьулухь кешишди Ибрагьимаз лагьана: «Чи кьведан динарни дуьзбур я, амма ви дин зидалай ми хьив ва камил я. Заз Ислам кьабулиз куьмек це». Ибрагьима адаз келима шагьадат кьелиз чирна. И кешишди Ислам кьабулна ва рекьидалди ам авлияйрин арада хьана, мусурман яз и дуьньядайни фена. Ингье маса риваят. Са мусурман алимдиз, са гьина ятлани яшаммиш жезвай сирдин чирвилер авай кешишди, мусурманар рекьелай алудзавайдакай хабар хьана. Ада а кас гьагуьрун кьетIна. «Нагагь ада вичин суьгьурдалди мусурманар ягьалмишариз хьайитла, за ам яна рекьиде», - лагьана ада. Хашпара гьина аватла чирна, йифен кьуларилай алатайла ам чукул гьиле аваз атана адан кьвалин раklar гатана. Хашпаради лагьана: «Эгер вуна ви гьиле авай чукул гадарайтла, за ваз раklar ачухда». Мусурманди чукул гадарна ва ада раklar ачухна. Абуруз сада-садавай жузунар авуна. Ихьтин алакьунар

Кешишди гимидай гьуьлуьз хкадарна ва целай кьвачи-кьвачи фена акурла, Ибрагьимани гьуьлуьз хкадарна...

вуна гьикI кьазанмишна лагьана хабар кьурла, ада вичи-вич вердишарайди я (рияда) лагьана жаваб гана. Мусурман стхаяр, винидихь чун рахай сирдин чирвилер гьа ибур я – сад лагьай дережадин сирдин чирвилер. И дережа (макьам) лап хаталуди я. Адакай азад жез четин я. Кьвед лагьай дережадиз хкаж жез анжах и дережадилай элячIай инсанрилай алакьда. Сад лагьай дережадал машгьул хьана ягьалмиш хьайибур, гьа сад лагьай дережада амуькьда. Гьикьван гзаф ам адал машгьул хьайитла, гьакьван Аллагьди ☞ адан вилик пердеярни вегьеда. Гьикьван гзаф пердеяр хьайитла, гьакьван ам Аллагьдивайни ☞ яргьа жедда. Кашфу зульмани лугьзувай, дуьньядихь галаз алакьалу сирдин чирвилерикай кьил кьакьудиз хьайи инсандин вилик кьвед лагьай дережа – кашфу нуруни ачух жедда. И дережадиз акьатай инсандиз Аллагьдин ☞ яргьа авай авлия аквазва, абурухь галаз жуван патав гвай инсандихь галаз хьиз рахазва. ГьакIни адаз малаикар аквазва, гьа жергедай яз чи амалар кьхизвайбурни (кирам уль-катибин), Кьияматдин югь алуькьдалди дугьри инсанрин руьгьер авай чка (барзах) аквазва. ГьакIни адаз диндал кьели муьминрин руьгьер, Пайгьамбардин ☞ сур ва анай барзахдин кьубадал кьван хкаж жезвай нур акун мумкин я. Идалай кьулухьни ам шейтандин кьуьруькрикай саламат жезвач, та Пайгьамбар ☞ ачухдиз (якьзат) аквадай дережадиз акьатдалди. Адаз Пайгьамбар ☞ ачухдиз акваз башламишайдалай кьулухь, мад шейтандин кьуьруькрикай зарар хьжедач. Куьрелди лагьайтла, виридалайни тIимил сирдин чирвилер аваз, амма Пайгьамбар ☞ аквадай дережадиз акьат тавуртла, гьич са жуьрединни сирдин чирвилер тахьайтла, виш сеферда хьсан жедда. Алай вахтунда Пайгьамбар ☞ аквадай дережадиз инсан гьикI акьатрай?! Гьуьрметлу мусурманар! Зун гьа и дережадиз акьатнава ва кьехь галаз гьа дережадай рахазва лагьана, куьне фикирмир. Идалай вилик за жуван дережадикай кьез лагьанай. Инал лагьай кьван вири гафар за ктабрай кьачунва, заз абур акурди туш, амма за абур акур инсанрал ихтибар гьизва. Кьез кIандатла, инал лагьай гафарин чIалахь хьухь. Сирдин чирвилерикай рахуналди, чи мурад сирдин чирвилер авай ва авачир шейхер жезвайди инсанриз чирун я. ГьакIни, ихьтин чирвилер авайбур Аллагьдин ☞ вилик ам авачирбурулай еке дережада тежез-

вайдан гьавурда тун я. Гьатта сирдин чирвилер авачир инсан, ам авайдалай са шумуд сеферда Аллагьдиз ☞ мукьва хьун мумкин я. Жамалуддин Кьумухиди вичин «Адаб уль-марзия» ктабда ихьтин вакьиа кхьенва. Са шейх вичин муьридни галаз рекье гьатна. НацIар эькьчIзавай чкадал агакьайла, устазди муьриддиз нацIарикай са гьвечIи шеле авун буйругьна. Муьридди фикирна: «Ибур кьез герек ятла яраб?» Га икI абур мехьер кьиле физвай са хуьруьв агакьна. Мехьерик абуруз са кьакьан далдамчи акуну. Устазди муьриддиз лагьана: «Алад атла далдамчидиз за эверзава лагь». Далдамчидиз вичиз шейхди эверзавайди чир хьанмазди, далдам гадарна са гафни талгьана адан кьилив фена. Устазди адаз буйругьна: «Зи вилик кваз алад». Гьиниз фидатлани гьич хабарни такьуна, далдамчи устаздиз муьтлуьгь хьана. Га икI абур гьуьлуьн кьерел агакьна. Га и чкадал далдамчидиз нацIарин галгамдалди жаза гана. Идалай кьулухь устазди адаз дастамаз кьачун эмирна, ахпа вичин халат хутIунна цел вегьена ва далдамчидиз адал акьвазна капI ая лагьана. КапI авурдалай кьулухь устазди лагьана: «Гила вавай фейитла жедда». Абуруз акваз-акваз ам целай фена ва вилерикай квахьна. И арада муьриддиз шехьна. Вун вучиз шехьзава лагьана, устазди хабар кьурла, ада жаваб гана: «Зун гьикI шехьдач кьван, вахь галаз санал зун, ингье цIуд йис хьанва, амма икьван чIавалди, далдамчи хкаж хьайи хьтин дережа завай кьазанмишиз хьанач». Устазди лагьана: «Аллагьдал кьин хьуй, зазни ихьтин дережа хьана кIандай, амма заз ам авач. За лагьайтла, анжах заз эмирнавай кьвалах кьилиз акьудна, мад заз са шейни чидач». Куьне фикирзавани, нагагь алай вахтунда инсанриз гьа и далдамчи хьиз целай физвай ва я цавай лув гузвай инсан акуртла, вуч жедатла? Инсанриз сирдин крарихь авай чIехи ашкьи акурла, чувудри Самириндан данадиз ибадат авур кьайдада абуруни сирдин алакьунар авай касдиз ибадат авунин хаталувал ава. Зи кьилив атай са инсанди лагьанай: «Эгер вахь аламатар (му'житат) кьалурдай алакьун аватла, заз абур кьалурда и алакьун аватла, заз абур кьалурда и алакьун аватла, заз абур кьалурда и алакьун аватла». Адаз гьатта керематдин (Карам – вали инсанди кьалурзавай аламатдин амал) ва му'житатдин (Му'житат – пайгьамбарди вич пайгьамбар тирди тести-кьардайвал виридан вилик кьалурзавай аламатдин амал) арада авай тафаватдикай хабар авачир. Ва за адаз

гьатта лагьанач хьи, ахьтин крар алакьдайвал зун са пайгьамбар туш. Нагагь за кутугнавай кьайдада тIарикьат чирзавачиртла, адаз за кьалурдай керематдикай вуч хийир жедай кьван? Устаз кьабулун патал адан алакьунриз килигун шартI туш. Ам Аллагьди ☞ хьанвай ва кьели инанмишвал авайди хьана кIанда. Аламатрихь кьекьуьн – адан бедбахтвал я. Ихьтин бахтсуз инсандиз аламатар акурнайтлани, абурукай хийир жедачир. И кар тести-кьарзавай виридалайни хьсан делил Абу Жагьл я. Адаз Пайгьамбарди ☞ кьалурдай гзаф аламатар акуну, амма гьич менфят хьанач. Гьикьван гзаф абур адаз акурнайтла, гьакьван ам Пайгьамбардивай ☞ яргьа жезвай. Сирдин амалралди инсан алдатмиш хьун ихьтин мисалдиз ухшар я. Месела, гьаждал физвай инсан сад лагьайди, вич Меккедиз Арафадин юкьуз (Арафа югь – зуль-гьиджа вацран 9-югь я. И юкьуз гьаждин виридалайни кьилин адет – Аллагьдин ☞ вилик Арафа дагьдал акьвазун - кьиле физва) агакьун патал алахьна кIанда. Кьвед лагьайди, ам аниз жезмай кьван фад акьатиз чалишмиш хьана кIанда, гьикьван фад ам Меккедиз акьатайтла, гьакьван гзаф ибадатар ийиз агакьда. Мисал яз, пак Мискинди кIар авун, Кьабедилай элкьуьн, Кьурьан кIелун ва икI мад. Гила чна, Меккедиз гьаж ийиз физвай инсан, вири и кьвалахар рикIелай алатна, маса шегьерриз физ, жуьреба-жуьре суьрсатар маса кьачуз ва нефсинин маса гьевесрин гуьгьуьна гьатайдай кьан. Га икI, акуну-такуна йикьар акьатна ва ам гьаж ийиз агакьнач. Гьаждин рекье ада авур кьван вири чалишмишвилер: харж авур кьван такьатар, дурум гайи рекьин четинвилер файдасузбур жедда ва эхирдайни ам сефилдиз амуькьда. Га икI гьаждал фейидан мураднин гьаж таммарун хьиз, Аллагь ☞ чириз кланзавай инсандин мураднин Ам чир хьун я. Жуьреба-жуьре аламатдин амалрал машгьул жезвай инсан, гьаждиз фидай рекье алишвериддал машгьул жезвайдаз ухшар я. Атла инсандин гьаж пуч хьайиди хьиз и касдин уьмуьр мураддин – Аллагь ☞ чир хьунив - агакьдач. Аллагь ☞ чир хьанвай еке алмир (арифун) гьа икI лугьзува. Фир'авна вич аллагь я лагьана малумарнай. Чна вацIар кьуна яд акьудзава, ада лагьайтла, са тупIалди ишара авур патахь яд элкьезвавай. Га икI, Нил вацIа авай яд ада тIуб гьи патахь авуртла, гьа патахь элкьезвавай. Идалайни гьейри Аллагьдиз ☞ килигдайвал, Ам гьина аватла чирдайвал ва герек атайтла адахь галаз дяве ийидайвал, ада кьакьан минара эцигна. Минарадал хкаж жедайла, адан балкIандин вилик квай кьвачер куьруь жезвай, кьулухь галайбур - яргьи. ЭвичIдайла вилик галайбур яргьи ва кьулухь галайбур куьруь жезвай. Гележегда акьатдай даджала кьейибурал чан хкида. Вичин гуьгьуьнлиз тефей касдиз ада лугьуда: «За ви бубадал чан хкана ам ви вилик эцигайтла, вун зи гуьгьуьнлиз кьведани?» Ам рази жедда ва и арада адан вилик кечмиш хьанвай буба чан алайди хьиз акьатда. Авайвал лагьайтла, ам шейтанди кьалурнавай адан бубадин суьрет жедда. Га икI лугьзува алмир. Ихьтин амалриз керематар лугьзувач.

КьатI ама.

Ибн Адгьам ва Гунагькар

Гунагьар ийиз, Аллагьди ﷻ хиве тунвай ферзер кьилиз акьуд тийизвай касдиз, вичи ийизвай чьуру кьвалахар туна, дуьз рекьел атун гзаф чегин кар я. Дуьз рекьей мусурмандизни Аллагьди ﷻ кьадагьа авунвай кьвалахарик кьил кутун регьят кар туш. Чаз аквазвайвал, инсанар кьве жуьредиз пай жезва. Гьаниз килигна куьн вири шад хьухь, вучиз лагьайтла вилик акьвазнавай месэла гьяддай рехь жагьанва. Эгер агьадихь чна куь вилик эцигзавай вад шартлуникай сад хьайитлани кьилиз акьудиз хьайитла, куьне кьез кьламай кьван гунагьар ая. Абур гьихьтин шартлар ятла чир хьун патал куьне и кьисадиз мукувай фикир це.

Са сеферда са гунагькар Ибрагьим Ибн Адгьаман патав атана ва адаз икь лагьана: «Завай гунагьар тавуна акьвазиз жезвач, вуна заз куьмек жедай са меслят кьалура».

Ибрагьима лагьана: «Эгер валай за лугьузвай вад шартларикай сад хьайитлани кьилиз акьудиз алакьайтла, жуваз кьламай кьван гунагьар ая, вун Аллагьдиз ﷻ аси инсанрин жергедани гьич гьатдач». Атанвай касди дикьетдивди яб гуз эгечна.

- Сад лагьайди, эгер ваз гунагь ийиз кьанзаватла, вуна Аллагьдин ﷻ няметрикай са затни дадмиш ийимир, - лагьана Ибн Адгьама.

- Бес Аллагьдин ﷻ няметар тьун тавурла, заз недай вуч жагьида кьван, дуньядал алай гьар са наз-нямет Аллагьди ﷻ арадал гьанвайди я кьван, - ажугьлу хьана гунагькар.

- Акь хьайила, Аллагьдин няметар дадмишиз, гьа са вахтунда Адаз асини жез валай гьикь алакьзава, - генани ажугьлу хьана Ибн Адгьам.

- Кьвед лагьайди, ятла вуна жува ийизвай гунагьар Аллагьдин ﷻ мулкарик акат тийизвай са чкада ая – лагьана Ибн Адгьама.

- Гьикь! Мегер ам жедай кар яни, алемдал алай кьван мулкар вири Аллагьдинбур ﷻ я, вири Гьада

Аллагьди ﷻ халкънавай чилел Адаз аси жемир

халкъ авунвайди я: цаварни чилер. Адан мулкарик акат тийизвай чка за гьикь жагьурда, - тажуб хьана гунагькар.

- Бес Аллагьдин ﷻ мулкарал алаз, Адан няметарни дадмишиз хьайила, гьа са вахтунда Халикьдиз асини жез валай гьикь алакьзава? – генани тажуб хьана Ибн Адгьам.

- Пуд лагьай шартл ихьтинди я: ваз гунагь кар ийиз кьан хьайила, фена Аллагьдиз ﷻ таквадай са чкада ая, - лагьана Ибн Адгьама.

- Вуна вуч лугьузвайди я?! Мегер Аллагьдиз ﷻ таквадай чка авайди яни, Адаз вири аквазвайди я, за адаз таквадай чка гьикь жагьурда, - кьеве гьатна гунагькар.

- Аллагьдиз ﷻ таквадай чка авачирди эгер ваз чизватла, Бес Ам ваз килигзавайди, Адаз вун аквазвайди чиз-чиз гунагьар ийиз ваз регьуй тушни? – хьел атана Ибн Адгьамаз.

- Ятла кьуд лагьай шартл кьилиз акьудиз алакьдатла килиг: ви чан кьачуз Азраил атайла, вун адаз жуваз са кьус яшамеш хьжедай вахт хце лагь, гунагьар туба хьувуна, уьмуьрдай михьидаказ хьфидайвал, - теклифна Ибн Адгьама.

- Ваь, акьни жедач. Азраил атайла, ада садазни вахт хгузвайди туш, гьасятда чан кьачузвайди я, - лагьана инанмишвилелди гунагькарди.

- Бес ваз хабарни авачиз садра Азраилди ви туьд кьадайди ва чан кьачудай вахт атайла, ада ваз яшамеш хьийдай артухан са декьикьа вахтни хгун тийидайди чиз-чиз, вуна Аллагьдихьай ﷻ киче тахьана гунагьар гьикь ийизва?, - хабар хьбуна Ибн Адгьама.

Гунагькардивай жаваб гьат тахвурла, Ибн Адгьама эхирни ам вад лагьай шартлунихь галаз танишарна: «Акь ятла вуна эхиримжи и шартл хьайитлани кьилиз акьуд: кьияматдин югь алукуьайла вун малаикри хурук кутуна жегьеннемдиз тухудайла жува аниз финал рази жемир. «Зун жегьеннемдиз фидач» лугьуз жуван гафунал кьевиз акьваза. Эгер и шартл жувайлай кьилиз акьудиз алакьдайдахь вун инанмиш ятла, вавай са куьнихьайни киче тахьана кьламай кьван гунагьар ийиз жеда», - айгьамдалди хьлагьна эхиримжи шартл Ибн Адгьама.

И гафарни ван хьхьайла, кьеве гьатнавай гунагькар садлагьана шехьна ва вичи авур гунагьар туба хьувуна, амай уьмуьр Аллагьдиз ﷻ муьтлуьгь яз тухун хьийида лагьана гаф гана.

Гьуьрметлу вахарни стхаяр, эгер винидихь кьалурнавай вад шартлуникай сад хьайитлани кьелай кьилиз акьудиз алакьдатла, буюр, кьламай кьван гунагьар ая.

Эгер а шартларикай садни кьилиз акьудиз тежедайдахь куьн инанмиш ятла, куьн дуьз рекьел ша ва Аллагь ﷻ рази жедай кьвалахар гзаф ийиз алахьа. Аллагьдиз муьтлуьгь уьмуьр тухуз хьайитла, чун и дуньядани, эбеди дуньядани бахтлубурун жергейра жеда. Кьуй чун гьамиша Аллагьдин ﷻ регьимдик кваз хьурай! Амин!

СУАЛ-ЖАВАБ

Аялдин жинс виликамаз планламишдай ихтияр авани?

Суал: Гьуьлуьк квай дигегьлиди пуд руш ханва, гила адахь, алай девирдин медицинадин мумкин-вилерикай менфят кьачуналди, хва хьун патал, аялдин жинс виликумаз планламишдай ният ава. Шариатди и кар ийидай ихтияр гузвани?

Жаваб: Дуньяяр халкъ авур Аллагьдиз ﷻ шукур хьурай, Мугьаммад Пайгьамбардин ﷺ, адан хизандин, асгьабрин кьилел саламар, салаватар кьурай!

Аллагьди ﷻ гайидал рази хьун гьар са инанмиш касдин кьилин буржи я, гьар са мусурман Аллагьди ﷻ вичиз кхьенвай кьисметдал рази хьун лазим я. Ихьтин кьанун агьадихь гьизвай делилрал бинеламиш хьанва:

1). Кьурьанда лагьанва (мана): «Аллагьдиз ﷻ чизва куьн паталди вуч хьсан ятла, кьез и кардикай хабар авачтлани» («Аль-Бакьара» сура, 216 – аят.)

2). Аллагьдин Пайгьамбарди ﷺ лагьана: «Аллагьди ﷻ ваз гайидал рази хьухь, вун инсанрикай виридалайни девлетлуди жеда» («Сунанат-Тирмизи», № 2227.)

Мумкин я Аллагьди ﷻ ваз кьанзавай затл гун, ахпа ваз кьан хьана а гайи затл вун паталди бедбахтвиллиз эл-кьуьн, адакай ваз зиян хкатун, гьаниз килигна, чир хьухь, Аллагьди ﷻ вун паталди хьизавай кьадарда ваз хийир ава. Вуж вичиз Аллагьди ﷻ гайидал, кхьейдал рази ятла, гьам халис инанмиш кас я.

Аллагьди ﷻ Кьурьанда инанмиш туширбуруз туьгьмет авунва: «Абурукай садаз вичиз руш хьанвайдакай хабар гайила, адан чин пашманвиллиди чьулав жеда, рикь ажугьдив ацьуда, амма ада и кар винел акьуддач. Руш хьанва лагьайла вич есирда тур пашманвал, инсанри кьатгун тавун патал, ада чуньухьда, вич-вичивай квахьнаваз, ада икь фикирда: «Руш чан алаз туна, беябурчивални агьузвал эхдани, тахьайтла ам кьин патал чан алаз чилик кучукдани?». Гьикьван нагьакьан я абурун крар (фикирар)!» («Ан-Нагьль» сура, 58/59 – аятар)

Аллагь – Ам Багьишзавайди я, Ада, Вичин лукь патал вуч хьсан ва вуч пис ятла чиз багьишзава. Адан гьар са багьиш Адан Камалдай кьезвайди я. Аллагьди ﷻ лагьана (мана): «Аллагьди Вичиз кьан хьайидаз рушар багьишда, гьакьни Вичиз кьан хьайидаз гадаяр багьишда» («Аш-Шура» сура, 49-аят). Аллагьди ﷻ гайидал рази хьун – им тамамдиз инанмиш хьунин лишан я. Инсандиз гада, ва я тахьайтла руш кьан хьунни гунагь туш. Халисанда-каз инанмиш касди вичин мурад Ар Аллагьдин ﷻ кьадар-кьисметдиз муьтлуьгь яз райна кьанда, вучиз

лагьайтла, адан мурад Аллагьдиз ﷻ кьан хьайитла кьилиз акьатда, эгер Аллагьдиз ﷻ кьан тахьайтла адан мурад садрани кьилиз акьатдач – им сад лагьайди.

Кьвед лагьайди - аялдин жинс виликумаз таьсир авун кьадагьа туш эгер, и кьвалах тьун-хьун вилив хьуналди, овуляциядин вахтунал амал авуналди ва я тахьайтла маса препаратар ишлемиш авуналди (гьелбетда, абуру бедендин сагьламвиллиз зиян гузвачтла) ийиз хьайитла.

Пуд лагьайди – ихьтин макьсаддалди аврат (чарадан виликай кьевун чарасуз тир бедендин пай) ачухдай ихтияр авач, гьакьни ихьтин макьсад аваз медицинадин кьаришмишвални (вмешательство) кьадагьа я. Амма тьебии кьайдадалди аял кьаз жезвачир дуьшуьшда, тьебии тушир тегьерда (искусственно) аялдин бине эцигдай ихтияр (гьуьлуьнни папан материал ишлемишна) ава, гьа са вахтунда абурувай аялдин жинсни виликамаз планламишиз жеда, и кардай абуруз гунагь жедач, Инша-Аллагь! Маса кьайдада аялдин жинс планламишун гунагь я.

Чна Аллагьдивай Вичи чаз гайидални, кхьейдал рази хьун тьалабазава. Аллагьдиз ﷻ вири хьсандиз чизва.

Суалдиз жаваб гайиди аль-Бабадин (Сурия) муфтий Агьмад Шариф ан-Наасан я. Макьала таржума авурди ва гьазурайди Мугьаммад-Амин Мугьаммадрасулов я.

Пайгъамбардин асгъабар (Аллагъ абурулай рази хъурай)

Мугъаммад Пайгъамбар ﷺ вири пайгъамбаррин ва расулрин мугъуьр яз гъисабзава, вучиз лагъайтла ам Аллагъди ﷻ чилерал рахкурнавай эхиримжи Пайгъамбар ﷺ я. Аллагъди ﷻ Вичи халкъ авур къванбурукай виридалайни еке дережа чи Пайгъамбардиз ﷺ ганва, Ам виридалайни виниз акъуднава. Мугъаммад ﷺ пайгъамбаррикай виридалайни хъсанди я, адан асгъабарни маса пайгъамбаррин асгъабрилай тафаватлугур я, Аллагъди ﷻ Вичин лап хъсан Пайгъамбардиз ﷺ виридалайни хъсан асгъабар хъяна. Алимри лугъузвайвал, Пайгъамбардихъ ﷺ маса аламатар хъначиртлани, адан асгъабар аламат хъиз къбулуз жедай, вучиз лагъайтла Пайгъамбарди ﷺ вагъши, векъи ксарикай (дин къбулдалди асгъабар гъа ихъгинбур тир) дувънядин винел виридалайни хъсан, тербиялу инсанар тукъуьрна.

Макъала: Гъасан Амаханов

Пайгъамбар ﷺ патавай ақуна, адахъ инанмиш хъана ва риклера иман аваз кечмиш хъайи инсанриз асгъабар лугъуза. Пайгъамбардин ﷺ асгъабар вири гъахълу инсанар тир, абуру чпин уьмуьр Къуръандизни суннадиз вафалу яз тухузвай. Абуру гзаф уьлквейрин агъалийрив Къуръанни Пайгъамбардин ﷺ сунна агакъарна, Пайгъамбардал ﷺ чан алай вахтундани ам кечмиш хъайидалай къулухъни инсанриз Исламдин къанунрал амал авун патал эвер гана. Вири Асгъабар Аллагъдинни ﷻ адан Пайгъамбардин ﷺ къанунриз мугъуьгъ тир ва абуру Аллагъдини ﷻ адан Пайгъамбарди ﷺ къадагъа авур гъар са шейинивай яргъа жезвай. Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Зи асгъабар гъетериз тешпигъ я, абурукай нин гуьгъуьнаваз фейитлани, куьн гъахълу рекъел акъатда». И гъадисдай чаз акъазвайвал, Пайгъамбарди ﷺ вичин умматдиз асгъабрин гуьгъуьнаваз финин тарс гузва. Вичин асгъабар виридалайни хъсан

инсанар тирдакай Пайгъамбарди ﷺ хабар гузва: «Виридалайни хъсан асир зун яшамиш жезвай асир, ахпа гуьгъуьнай къвезвай асирар я». Аллагъдин Пайгъамбардин ﷺ и гъадисдин гъавурда икI акъун лазим я: Пайгъамбардин ﷺ вахтунда яшамиш хъайи асгъабрин дережа Аллагъдин ﷻ вилик, абурулай гуьгъуьниз хъайи ва хъжедай инсанрин дережадилай хейлин вине ава. Бухаридини Муслима агакъарнавай маса гъадисда икI лугъуза: «Зи асгъабриз куьне члуру гафар лугъумир, Аллагъдал ﷻ къин хъурай, квекай сада, гъатта Угъуд дагъ къван къизилар харж авуртлани, адан дережа зи асгъабрин дережадин гъич са паюнив къванни агакъдач». Аллагъдин Пайгъамбарди ﷺ вичин асгъабриз члуру гафар лугъун къадагъа авунва ва асгъабар вичин умматда виридалайни хъсан инсанар хъайидакай лагъанва. Эгер инсанди вич мусурман яз гъисабзаватла, ам садрани асгъабрикай пис рахадач, абуруз члуру гафар лугъудач, вучиз лагъайтла асгъабрикай пис рахазвай кас Пайгъамбардиз ﷺ яб тагузвай ва адан ﷺ гафар кваз къан тийизвай инсан яз ашкара жезва. Аллагъди ﷻ лугъуза: «Пайгъамбардиз ﷺ мугъуьгъ жезвайди, Аллагъдизни ﷻ мугъуьгъ кас я». Яни асгъабрикай пис рахун, абуруз члуру гафар лугъун Пайгъ-

амбардиз мугъуьгъ тахъун лагъай члал я. Баззара агакъарнавай гъадисда лугъузвайвал, Пайгъамбарди ﷺ икI лагъана: «Гъакъикъатдани, Аллагъди зи асгъабар къве махлукъатдилаини (яни инсанрилайни жинеррилай) вине авуна, пайгъамбаррилайни расулрилай гъейри». Пак тир Къуръанда Аллагъди ﷻ лугъуза (мана): «Мугъаммад ﷺ Аллагъдин Пайгъамбар я, адахъ галайбурни (яни асгъабар) кафиррихъ галаз клеви я, чеб-чпихъ галаз – мергъяматлу, ваз абуру юкъван ва чилин икрам (руку' ва сужда) ийизваз аквада, абуру Аллагъдивай регъим ва Адан разивал тлалабзава. Абурун лишанар абурун чинра ава». (А лишан абурун чинра авай экуьвилин нур я, Къияматдин юкъуз гъа нурдилай абуру чир хъжеда.) Аллагъди ﷻ и Аятда Пайгъамбардин ﷺ вири асгъабрин тарифзава.

Сифте яз Ислам къабулайди Ислам сифте къабулайди вуж ятла лугъуз веревирдер ийидайла гъахълу рекъе авай чи ата-бубаар гъар сад са фикирдал алай. Абуру ам - Абу Бакр, садбуру – Али, садбуру – Хадиджа, садбуру – Билял, садбуру – Зайду бну Гъарис я лугъузвай. Ибну Салаягъа лагъана: «ИкI лагъайтла, зи фикирдалди, дуьз жеда: Ислам сиф-

те яз къабулайбурукай азад итимрин арадай сад лагъайди Абу Бакр ﷺ я, аялрикай – Али ﷺ (адан 10 йис тир), дишегълийрикай – Хадиджа ﷺ, азад хъувур лукларикай - Зайду бну Гъарис ﷺ, лукларикай – Билял ﷺ. Асгъабрикай виридалайни хъсанди Агълю-с-Сунна валь-Жама'ади са фикирдал алаз, виридалайни хъсан асгъаб сифтени-сифте Абу Бакр ﷺ яз гъисабзава, ахпа – Умар ﷺ, ахпа – Усман ﷺ, ахпани – Али ﷺ. Амай вири асгъабрилай лап хъсанбурук цуд асгъаб акатзава, абуруз Женнет къисмет жедайдакай Пайгъамбарди ﷺ чпел чан аламаз муштулук гана. Ингъе а асгъабар:

1. Абу Бакр ассидикъ ﷺ.
2. Умар ибну Хаттаб ﷺ.
3. Усман ибн Аффан ﷺ.
4. Али ибну Абу Талиб ﷺ.
5. Абдурагъман ибну Авф ﷺ.
6. Тальгъат ибну Убайдуллагъ ﷺ.
7. Саад ибну Абиль Вакъкъас ﷺ.
8. Саид ибну Зайд ﷺ.
9. Абу Убайда ибну Жаррагъ ﷺ.
10. Зубайр ибну Аввам ﷺ.

Гъакъни маса асгъабрилай тафаватлу хъайибурук фетва (диндин къарар) акъудай асгъабар акатзава. Малум тирвал, ирид асгъабди амай асгъабрилай гзаф фетваар акъудна. Ингъе абуру: Абдулла ибну Аббас ﷺ, Умар ибну Хаттаб ﷺ ва адан хва Абдулагъ ﷺ, Айша ﷺ – Пайгъамбардин ﷺ паб, Абдулагъ ибну Масуд ﷺ, Зайд ибну Сабит ﷺ, Али ибну Абу Талиб ﷺ (къуй абурулай Аллагъ рази хъурай), виридалайни гзаф фетва акъудайди Абдулагъ ибну Аббас ﷺ я, адаз Аллагъдин Пайгъамбарди ﷺ ихътин дуьа авурди я: «Я Аллагъ, адаз ктаб чира», яни Къуръан къатлудай алакъун це. Аллагъди ﷻ амайбурулай тафаватлу авур ирид асгъаб мадни ава, абуру Аллагъдин Пайгъамбардилай ﷺ гзаф гъадисар агакъаруналди тафаватлу хъана. Ингъе абуру: Абу Гъурайра ﷺ, Абдулагъ ибну Умар ﷺ, Анас ибну Малик ﷺ, Айша ﷺ, Абдулагъ ибну Аббас ﷺ, Жабир ибну Абдулагъ ﷺ, Абу Саид аль Худурий ﷺ (къуй абурулай Аллагъ ﷻ рази хъурай).

ИСЛАМ ВА ИЛИМ

Къизил: зарар ва хийир

Итимрин сагъламвилиз къизилар акалуни зарар гузва. Гъадисра лугъузвайвал, Пайгъамбарди ﷺ итимриз къизилар акалун къадагъа авуна, дишегълийриз – ихтияр гана. Илимди и гъадисдиз вичин баян гузва. Алимри лугъузвайвал, къизилдин туплалди чи сагъламвилиз еке зарар гузва. Гъа са вахтунда пешекарри къизилдин туплалди низ хийир ва низ зиян гузватлани лагъанва. Къизилар акалуни инсандин сагъламвилиз гъихътин дережада аваз таъсирзаватла гъадан гъакъиндай алимрин фикирар сад туш. Амма сагъламвилиз къизилар акалуни таъсир ийизвайди алимри рейсавдилелди тестикъарзава.

Датлана заклал акалуникай итимриз зиян авайдакай алимри виликдаини къейд авурди тир. Кар анал ала хъи, вахт фирдавай къизилдай пехир акъатзава (окислятъся) ва адакай химический реакциядин продуктар хкатиз гатлунзава. И продуктри итимрин гъаяйрин железайриз екез таъсирзава ва гележегъа и делилди адан месин алакъаар къайдадикай хкатунал гъун мумкин я. Итижлу кар ам я хъи, дишегълийрин сагъламвилиз къизилди пис патахъай таъсирзавач. И кардиз алимри ихътин баян гузва: дишегълийрин организмдин

гармонийринни гъаяйрин къурулуш, итимрилай тафаватлу яз, паталай къвезвай таъсирдикай хъсандиз хвенва, гъаниз килигна къизилдикай хкатзавай пехирди дишегълийриз зарар гузвач. Амма заклалди сагъламвилиз таъсирзавай маса къайдани ава. Чаз чизвайвал туплара нервийрин гзаф эхирар ава. Гъавилай туплал акалуни чи нервийрин импульсриз ва гъа са вахтунда чи бедендин гъалдизни еке таъсирзава. Гъаниз килигна дар туплалар акалуникай еке хаталувал ава.

Къалурдай туплунихъ дар туплал акалуни - остеохондроз ва радикулит, юкъван туплухъ акалуни - атеросклероз ва гипертония, гъвечли туплухъ акалуни – ирид чарарин рифунин (двенадцатиперстной кишка) патология узуьрар арадал гъизва. Гъаниз килигна эгер куь туплалри туплар чухъкъвезватла, абуру галудун чарасуз я, гъакъни ксудайлани заклал туплухъай галудун меслят къалурзава. Алимрин фикирдалди, къизилдин заклалди дишегълийрин организмдин гармонар хкажуниз къетгендиз таъсирзава, идахъ галаз алакъалу яз организмда къиле физвай къвалахдин гъерекат артухарзава. Алимри артерийрин давление агъуз аватайлани къизилар кутун меслят къалурзава. Гъакъни къизилдин безетмишар кутун 30-40 яшда авай ва риклихъ галаз алакъалу уьзуьрар, гипертония авай ва артерийрин давление виниз тир дишегълийриз меслят къалурзава. Амма гиммиш абуруз акалун меслят къалурзавач. Инсандин капашдал дуркундихъ, члулав жигердихъ, риклихъ галаз алакъалу къуд вишелей виниз нукуьтгаяр ала. И делил фикирда къурла, заклалди инсандин сагъламвилиз таъсир ийизвайдан гъакъиндай са шакни амуькъзавач. Туплухъай заклал хкудайла къилин тлал атлай, ахвар къайдадик ахкатай дуьшуьшарни гзаф жезвайди духтурри тестикъарзава.

Суалриз жавабар гайибур:
Дагъустандин Исламдин университетдин выпускник Мугъаммад-Амин Мугъаммадрасулов ва хизандизни аялриз куьмек гузвай Центрадин психолог-консультант Мурзаев Алиасгъаб Анатольевич я.

Вучиз захь дустар авач?

ISLAM.RU САЙТДА ИХТИБАРДИН ЛИНИЯ – ON-LINE АХЪАЙНАВА.
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ПСИХОЛОГДИ ВА ТЕЖРИБАЛУ АЛИМДИ КУЬ МЕСЭЛАЯР ГЪЯЛИЗ КУЬМЕК ГУДА

Заз квевай куьмек тлалабиз кланзава. Кар анал ала хьи, зи 18 йис хьанватлани, захь гьеле хьсан, рикл алай дустар авач, танишар лагьайтла захь гзаф ава. Чидач заз, белки им ик хьана клани кар ятла, амма зак и карди кьалабулук кутаза. Зун гьахьсузвал, векъивал, пис крар эхиз жедай кас туш. Заз ислягь, гьахьлу инсанар гзаф кланда... амма ахьтинбур алай девирда лап тимил ава. Гагь-гагь заз жуван хиялри ик лугьуда: заз дустар герекни туш! Чидач ик вучиз ятла, амма зак инсанрал ихтибар тийидай хесет акатнава, гьатта зун теквилев вердишни хьанва.

Алимдин жаваб:

Гьахьсузвал, векъивал, жува-жув вине кьун хьтин ерияр инсандин хьун чи динди негъзавайди я ва вун ахьтин ерийрихь галаз рази тахьун, гьелбетда, хьсан кар я. Зун гьавурда акъазва, белки, вун мусурманар тушир ксар пара авай чкада яшамиш жезватла, гьатта абурун арадани квехь хьтин ерияр авай инсанар хьун мумкин я. Вун инсанриз мукьвай фикир гуз алахь, абурхь неинки пис терефар, гьакл хьсан терефарни авайди ахла ваз аквада. Гьакл хьсан крар авун, пис краривай кьерех хьун гьар са мусурмандин пак буржи я. Мусурмандин вичи-вич а кьайда тухвана кланда хьи, ам виридаз хьсан патахьай чешне жедайвал, гьа и кьайда вуна вун тухуз хьайитла инсанар ваз мукьва жез алахьда. Гзаф дьушуйшрай чаз чизвайвал, хьсан кьилихар авай мусурмандинхь галаз

алакьада хьайи ксар чебни яваш-яваш дегиш хьана, пис кьвалахривай кьерех хьана, абурхь инсан кьвалахрик кьил кутуна, гьатта Ислам дин кьабулайбурни тимил хьанач.

Эгер вун яшамиш жезвай чкада медресаяр, мисклинар аватла анриз мукьвал-мукьвал физ алахь, чпи-чеб халис мусурманар хьиз тухузвай ксарихь галаз таниш хьухь. Ахьтинбурхь галаз сьубьбетар, рафтарвилер ийиз, гьелбетда, квез хуш кьведа ва куь алакьаяр квез гзаф итижлу жеда, мумкин я, яваш-яваш куь алакьаяр мягькем дуствилез элкьведа. Виридалайни клеви дуствал – им Аллагьдин хатурдай кьазвай дуствал я. Гьадисра лагьанвайвал, Аллагьдин хатурдай чпиз чеб клан хьайи халисан дустари Кьияматдин юкьуз Аллагьдивай сада-садан гунагьрилай гьил кьачун ва вичихь галаз дустни женнетдиз тухудай ихтияр гун тлалаба.

Мусурман психологдин меслят:

Сифтени-сифте за ваз вуна жуваз мукьвай фикир гун меслят кьалурзава. Вуна жуван вилик ихьтин суалар эциг: вучиз захь рикл алай дуст авач? Вучиз зал уьмуьрдин рекье ислягь, гьахьлу, гьахьсузвал эхиз тежедай хьсан инсанар гьалтзавач? Мукьвал-мукьвал ихьтин дьушуйшарни жеда: чаз чи вилик квайди аквадач, амма гьакьикьатда вич авачир шей чаз авайди хьиз аквада. Белки вун элкьурна юкьва тунвай инсанриз вуна дьуз кьимет гузвачтла, гьа и кар себег яз белки ви веревирдерни ягьалмишбур ятла. Имни чи уьмуьрда гзаф жезвай кар я. Ихьтин вахтунда жува-жув аннамиш-завай тегьер дегишариз алахь, эгер валай и кьвалах ийиз алакьайтла ви вилерик маса шикилар пайда жеда, яни вун инсанриз эгечизавай тегьерни дегиш жеда. Фикир це жува-жуваз белки вуна

жув маса инсанрилай гзаф хьсанди яз, парабуруз ухшар авачир кас яз, уьмуьр кьатунин жигьетдай чехи яшарин инсандин кьанажагь авай кас яз гьисабзаватла. Эгер гьакьикьат гьа ихьтинди ятла, вун зи члалахь хьухь, ви яшара авай гзаф жегьилри гьа ик фикирзавайди я. Им жегьил члавуз, жува-жув кьатуз эгечидай вахтунда гьар са инсандин кьилихдиз хас жезвай лишан я.

Гьавилай ваз ви патав хьсан дуст хьана кланзаватла, сифтени-сифте жув хьсанди жез алахь. Гьелбетда, гьа са вахтунда халисан дустунихь гьихьтин ерияр хьун герек ятла ваз чир хьун лазим я. И карни лап важиблуди я. Амма и суалдиз жаваб жагьурун са акьван четин карни туш, ваз ви патав гьихьтин кас хьана кланзаватла, сифте гьадакай фикир ая. Дуст хьайдайла сифтени сифте адан ерийриз фикир це: халисан дуст вири патарихьай дугьриди хьун лазим я, мадни са важиблу кар ава: чир хьухь, кьве чин алай касдикай садрани вахь рикл кудай дуст хьатдайди туш. Адет яз гзафбуру ик лугьуда: «Халисан дуст вун бедбахтвиле гьатайла чир жеда». Амма, лугьун лазим я, дуст тек са бедбахтвиле гьатайла чир жедач, халисан дуст вуж ятла, вахь шадвал хьайилани кьатуз жеда. Бедбахтвал хьайила ваз куьмекдин гьил яргьий ийиз, вахь са агалкьун хьайила шад тежедайдакай дуст жедайди туш. Ам дуст туш, гьикл клантлани адаз лагь, анжах дуст лугьумир. Вуна жуваз халисан дуст жагьурдайдак ва вунни гьадаз лап хьсан дуст жедайдак за умуд кутаза.

ИСЛАМДИН ДЕСТЕК

Вун азад кас яни, тахьайтла - лукл?

1 « Вучиз лагьайтла капл – им Аллагьдихь галаз рахун я. Аллагьдин Пайгьамбардин гьадисда ик лагьанва (Бухаридини Муслима агакьарнавай гьадисар авай ктабда кхьенва): «Капл ийизвай инсан вичин Халикьдихь галаз рахазва». И кар фикирда кьуна, чи Пайгьамбардин асгьабри гьамиша сифте чкадал капл эцигзавай, яни Вичивай куьмек тлалабиз жедай Аллагьдихь галаз рахун.

Кьуй гила чакай гьар сада вичи-вичин вилик ихьтин суалар эциграй: «Кье зун жуван Раббидихь галаз раханани? Вичин ихтиярда вири алем авай ва вири идара ийизвай Халикьдиз кье за ибадат авунани? Я тахьайтла за экуьнахь Аллагьдихь галаз рахунин чкадал, чими месел ахвар авун хьанани? Зун кье экуьнин кпуниз геж жез кичлела ахварай аватнани? Я тахьайтла кьвалахал геж жез кичлела экуьнахь фад кьарагьнани?

Чакай гьар са касдал мусурман тварар ала: Агмад, Гьасан, Гьусейн, Али, Умар ва мсб. – ибур Ислам динда еке дережадиз акьатай ксарал хьайи тварар я. Абур вири дунья тирвал машгур хьана, гьар са кас са риваятдиз элкьвена.

Гила вуна жаваб це, вун лайихлу яни гьахьтин ксарикай садан тварар жувал алаз кьекьуьниз? Гьа ксарилуквал авур жуьреда, вуна Аллагьдиз луквал ийизвани? Вун гьич тахьайтла абуроз ухшар жез хьайитлани алахьзавани? Эгер алахьзавачтла вавай жувал алай тварар дегишариз жеда, мисал яз, ихьтин

твараралди: Жимми, Франческа, Виоллетта. Чи стхайрин арада ихьтин тварар алайбурни ава: Абдуллагь, Абдулкерим ва масабур. Ибур, гьелбетда, чехи дережа авай тварар я. Таржума авурла абурхь ихьтин манаяр ава Абдуллагь – Аллагьдин лукл, Абдулкерим – Мергьяматлудан лукл. Амма ихьтин тварар алай са бязи ксарилуквал Аллагьдин вилик кьил агьузиз кагьулвалзава – Адахь галаз

алакьадиз эгьечизавач, яни капл ийизвач. Им вуч лагьай члал жезва? Им акл лагьай члал жезва хьи, а касди таб ийизва, вич «Аллагьдин лукл – Абдуллагь» лагьай тварар алаз кьекьвезватлани, ада Аллагьдиз луквалзавач.

Са сеферда Бишра вичин кьвале дустарихь галаз а кьайда кефер члугьазвай хьи, гьатта ванер кьваливай яргьазни акьатзавай. И вахтунда адан кьвалин патавай са иман клеви кас физваз хьана. Ада Бишран лукл дишегьлидивай хабар кьуна: «И кьвалин иеси азад кас яни, тахьайтла – лукл?». Дишегьлиди жаваб хгана: «Азад кас я». Рекьий физвай касди ик хьлагьна: «Вун гьахь я, ам лукл тиртла, ада Халикьдин вилик вичи-вич марифатлудаказ тухудай». Ик лагьана таниш тушир касди вичин рехь давамар хьувуна. И гафарин ван дьушуйшдай хьиз Бишран япарихь галуькьна. Ада рекьий физвай касдин гуьгьуьниз чукурна, адав ахгакьарна, ва вичи лагьай гафар са сеферда тикрар хьувун тлалабна. Таниш тушир касди вичи лукл дишегьлидиз лагьай гафар тикрар хьувуна. Бишр садлагьана шехьна ва вичи-вичин чин чилел алтадиз ик лагьана: «Ваь, зун лукл я, ваь, зун лукл я». Гьа и йикьалай ада туба хьувуна, Аллагьдиз вафалудаказ луквал ийиз эгечина.

Гила вуна жаваб це, вун азад кас яни, тахьайтла – лукл? Эгер Аллагьдин лукл ятла, вуна туба хьувуна, Аллагьдиз муьтлуьгь уьмуьр тухуз эгечл, кьуй и рекье ви сад лагьай кам – капл кьилиз акьудун хьурай.

Газетдиз чар

«Ас-Салам» газетдин редакцидиз Хив райондин Цналрин хуьрай суалар авай чар атана ва чна, Аллагъдин ﷻ куьмекдалди абуруз шариятта авайвал жавабар гуда.

Пъурметлу «Ас-Салам»! Палабзава зи суалриз жавабар гун. Заз ихътин суалар ава:

Сад лагъайди. Са бязибуру лугъузва хьи, жуван жендек чуьхуьдай кваллах авурла хуьзвай сив чIур жезва. Месела, мейит чуьхвейдалай кьулухъ жуван жендекни чуьхуьн лазим къевезва. Ёа и арада сив хкатзавани?

Къвед лагъайди. Мейит дастамаз гваз духтуррин резиндин бегълеяр алаз чуьхуьзва. Ам чуьхвейдалай кьулухъ дастамаз гумукъзавани?

Пуд лагъайди. Мейит чуьхвена кубтягъайла, чуьхвей касдивай хуралай, я тахъайтIа ктабдай вичин жендек чуьхуьн тавунмаз дуьа алай чкадал «Ясин» кIелайтIа жедани?

Къуд лагъайди. Мейит чуьхвейдаз, вичин жендек чуьхуьн тавунмаз, сурарал адал капI элядай ихтияр авани?

Вад лагъайди. КIвалин гъайван ва я къуш тукIурла сив хкатзавани?

Жавабар:

1. Мейит чуьхвей касдиз вичин жендек чуьхуьн сунна, яни суваб авай кар я. Нагагъ бедендин къенез (месела, япарай) яд тефидайвал жендек чуьхвейтIа, сив хкатдач. Ихътин кIвалахни ава: эгер сив хуьзвай инсанди жендек чуьхуьн (гъул) ферз ийизвай кIвалахар (месела, месин алакъаяр) чиз-чиз авуртIа, сив хкатда. А бязибуру и месэладин дуьз гъавурда акъунач жеди.

2. Эгер бегълейрай тIеквенар авачтIа, дастамаз гумукъда.

3. Хуралай кIелайтIа жеда, гъакIни нагагъ адав

дастамаз гватIа (мейит чуьхуьдайла гвай дастамаз гумукъзава, нагагъ адал резиндин бегълеяр алайтIа) ктабдайни «Ясин» кIелдай ихтияр ава.

4. Эхъ, ава. Вучиз лагъайтIа, мейит чуьхвейдаз вичин беден чуьхуьн ферз ваъ, сунна я.

5. КIвалин гъайван ва я къуш тукIурла сив хкатзавач.

(Вири жавабар «И'анату тIалибин» ктабдай ганва)

ЭДЕБИЯТ

Эхиратдиз гъазур хьухъ

Гъажикъасум-гъажигъа Гъажимегъамедов,
Мегъарамдхуьр.

Сад Аллагъди ﷻ, чун паталди!
Чун паталди халкъ авуна Аллагъди ﷻ,
Чилер - цавар, кьилел чими рагъ алай.
Эй инсанар! – вучиз жезвач чIалахъди?
Шадвилехъни югъ галайди нагъ алай.

Цав алахъна гуьлуьшан я: - гуьзгъу хъиз
Нур гузва кьизилди хъиз гъетери
Фикир ая инсан вуна хъсандиз
Аллагъ ﷻ тирди и дуьньядин Иеси.

Сагъиб я Ам, гъар са кардин вахтунин,
Гъиле авай: - вилик финин кьулухъди.
Тестикъарна алад рекъиз бахтунин,
Ша, Женнетдин нефес къачун хурухъди.

Юкъуз-йифиз рикIиз кIанда ислягъвал,
И дуьньядал ганвай куьруь уьмуьрда.
Тух тахъана кьуллугърални девлетрал,
Эй инсанар! – вучиз ава чуьрукъда?

Мал девлетни кубтягъ жеда чкIида,
И дуьньядал амуькдайдиди гъурмет я.
Шаклу жемир, эхир са къуз рекъида,
И дуьньядлай тхудаиди рагъмет я.

И дуьньядал аквазвайди ахвар я,
Сабурулу хьухъ ам Аллагъдин къадар я.
Къейилахъди тIварар амаз къванарал,
Ругъ хутахда муьминрин цаварал.

Чилер цавар халкъ авунвай,
Я сад Аллагъ ﷻ я Чехиди.
Эхиратда къисмет ая чаз,
Фирдаусдин къацу либас.

Эхиратдиз девлет ая!
И дуьньядал къекъемир вун,
Тукъуьл кьиникъ рикIел тегъиз,
Эхир са къуз жеда магърум,
Шелдин селлер вилелай физ.

Мад вахкудач рахар мажал,
Акъвазарна мез жеда лал,
Чир хьухъ инсан, ихътин завал,
Агатзайди тестикъ ая.

Чарадан гъахъ тамир жувак,
Чуьхвейла вун жедайвал пак,
Жуванд кватIа, ам хъуй савкъат,
Аллагъ патал хайрат ая.

Азраилдин камарин ван,
Япариз ви жеда залан,
Гъикъван ятIан рикIиз дакIан,
Вахт атайла къачуда чан,
Геж тавуна хьухъ мусурман,
На Къиямат тестикъ ая.

Гунагърилай гъил къачурвал,
Сад Аллагъдиз минет ая,
Фикирар на мийир яргъал,
Геж тавуна тIеат ая.
Расулуллагъ Мугъаммадаз ﷺ,
РикIин къеняй гъурмет ая,
Пак Исламдин рекъел алаз,
Эхиратдиз девлет ая.

Хъана-жеда
Дердияр мад хъийид лугъуз,
Амуькдайдиди хиял хъана хьи,
И дуьньядал амайбурун
РикIин къене тIал хъана хьи,

Эй магърум вид эхиримжид,
Чилин кIаник кIвал хъана хьи.

А вун къекъвей рекъер, хуьлер,
Гила ваз ясел хъана хьи,
Марифатдин гафар кхъей,
Гъилер ви шанкIал хъана хьи,
Шаддиз рахай мезни къежей,
Чан акъатна лал хъана хьи.

Вирид вилик ярх хъайила,
Къилихъ хъайид шел хъана хьи,
Къакъатна вун виридавай,
КIвални лап яргъал хъана хьи,
А кIвализ на гваз фейиди,
Дуьньядал авур амал хъана хьи.

Авурла ви кьили фагъум,
Ашкара вун, къаст хъана хьи,
Агакъайла ажал залум,
Ваз лап мусиб жеда хьи,
И чIал кхъей Гъажикъасум,
Вид лап гъакъикъат жеда хьи.

Мягътел я чун...
Гъил хъуьчIуьк ква, хъана серсер,
Вилелай къевез накъвар селлер,
Югъди-йифди шехъиз эллер,
Хийирдин хабар амач хьи.

Дердеривди ацIурна рикI,
Кесиби халкъар хъанва гъарикI,
Уьмуьрлухъди жедани икI?
Шад жедай хабар авач хьи.

Тухвайла чи бахтар гару,
Дуьньяд гъалар жезва чIуру,

Рехи хъанвай чIулав чуру,
Лугъудай гафар амач хьи.

Ягъун-къиникъ адет хъанва,
Тарашайдаз девлет хъанва,
Абур акваз чаз дерт хъанва,
Марифатдин кар амач хьи.

КIула шала, гъилени куьх,
Дердерив ацIанва туьтуьх,
Амайдалайни жезва зайиф,
Чаз куьмек гур къар амач хьи.

Девлет гвайда гъализ девран,
Вуна кесиби, чIугу гъижран,
Низ къведа ви гафарин ван,
Гъарайдай гъунар амач хьи.

Аси жемир, сабур хухъ!
И дуьньяда мад ава,
Гзаф гужар акурбур,
Хъана-жеда, мад жеда,
Чалайни лап кайибур,

Шехъмир инсан къевез къагъур,
Аси жемир хухъ сабур,
Вири махлукъ, эллериз,
Къезил жервал дердериз,
Сабур гана рикIериз,
Рагъмет хуьй лагъ руьгъериз.

Дуьнья вад къан мугъман я,
Къиникъ гъелбет дакIан я,
Гваз фидайди иман я,
Либас лацу кафан я,
Ля илягъа иллялагъ,
Мугъаммад расулуллагъ.

Машинада ва я маса улакда ацукъайла кIелдай дуьаяр

١ . بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

«Бисмилляги-ррагъмани-ррагъим»

(И дуьньяда виридан ва эхиратда анжах муьминрин патахъай регъимлу Аллагъдин тIварцIелди)
(Абу Дауд, Тирмизи).

٢ . سُبْحٰنَ الَّذِیْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَ مَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِیْنَ وَ اِنَّا اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

«СубхIана-лязи саххара ляна гъаза ва ма кунна лягъу мукъренина ва инна иляйгъи ражигIун»
(Чаз им муьтIуьгъарнавай Аллагъ ﷻ миьхи я (яни Адаз кутуг тавунвай вири шейэрикай), чавай ам муьтIуьгъариз жедачир (Аллагъдин куьмек галачиз). Чун вири чи Раббидин кьилив хкведа).

Газетда ганвай ишарайрин манаяр

Гуьгъуьнлай ишара къевезвай гафар:

Аллагъ ﷻ – Субгъанагъу ва Таала (Ам ми-хьи (яни Адаз кутуг тавунвай вири шейэри-кай) ва Чехи я).

Мугъаммад Пайгъамбар ﷺ – Салляллагъу аляйгъи ва саллям (Аллагъ-Тааладин регъим-ни салам хуьрай адаз).

Маса пайгъамбардин ва я Чехи малаикдин тIвар ﷺ – Аляйгъи-с-салам (Аллагъ-Тааладин салам хуьрай адаз).

Асгъабдин ва я Чехи алимдин тIвар ﷺ – Разияллагъу ангъу (Аллагъ-Таала рази хуьрай адалай).

Цийиз хъанвай шейхер инкар ийизвай ксариз гъихьтин жаза гуда?

Цийиз хъанвай шейхерин ва масабурун арада тафават авач, кылиндил халисан шейхер хъун лазим я. Халисан шейхер инкар ийизвай инсан бахтсуз жеда. Идан патахъ-ай Пак гъадисда (гъадис аль-къудсий) Пайгъамбарди ﷺ чал Аллагъдин гафар агакъярна: «*Ни Зи клани лукIраз азият гайитIа, а касдиз За дъе малумарзава*» (Бухари). Халисан шейхер Аллагъдин ﷻ клани лукIар я, гъавилъй абурукай пис рахуникай инсанри мецер хвена кланда. Хуън тавуртIа, абуруз Халикъдиз ﷻ акси дъеведиз экъечIай мисал жеда.

Къейидахъ шехъдай ихтияр авани?

Жуван мукъва инсан кечмиш хъайила, шехъун къадагъа туш. Анжах сес хкажна, къисметдал наразивал къалурдай тегъерда шехъун, лугъунар авун, перемар къазунун, иллаки чара итимриз аквадай чкадал и кIвалахар авун гунагъ, гъарам я. РикI алай инсан къейила вилелай накъвар атун мумкин я. Ахътин накъвар атуникай хата авач. Чи играми Пайгъамбардин ﷺ хва рагъметдиз фейила, адан вилерилъй накъвар атанай. И кар акур са асгъабди жузуна: «Вун шехъзавани, я Аллагъдин Расул ﷺ?». Ада жаваб гана: «*Вилер шехъзава, рикI пашман я, мецини Раббидиз аси гафар лугъузвач*».

Куъне Яран суварин патахъай вуч лугъуда?

Гзафбуруз Яран сувар мусурманрин сувар хъиз ава. Им гъалатI я. Яран сувар мажусийрилай (цIуз ибадат ийизвай-бур) чи Къиблепатад Дагъустандин халкъарин арада амай сувар я. Аллагъдихъ ﷻ ва Къияматдин йикъахъ инанмиш касдиз а сувар къейд авун кутугнавач. Ам чIехи гунагъ я. Бъизбуру лугъузва хъи, цIалай хкадарайла, ви гунагъар ада михъда, яни гъил къачуда. Идахъ инанмиш инсан гъатта Ислам диндай акъатун мумкин я. Ада туба авуна, келимашагъадат кIел хъувун чарасуз я. Идалайни гъейри, Яран сувариз къалмакъал жезва, ички хъвазва, дишегълиарни итимар какахъзава, жегъил рушар йифиз куъчейриз экъечIава, тIебиат чиркинарзава... ибур вири къадагъа алай кIвалахар я.

БапIах ва я кепка алаз капI ийизвайдаз 27 сеферда гзаф суваб жезвани, я тахъайтIа и суваб атун патал тIобетейка алукулун чарасуз яни?

27 сеферда гзаф суваб жемятдалди ийизвай ферз кIунай жезва. Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «*Жемятдалди ийизвай капI кылди ийизвайдалай 27 сеферда хийрлу я*» (Бухари, Муслим). КIунал кылел тIобетейка ва я бапIах алукулунин арада тафават авач, яни кылел са затI хъун лазим я. Кылел затI алаз капI авун Пайгъамбардин ﷺ сунна я. АкI ийизвайбуруз Пайгъамбардин ﷺ сунна кылиз акъудунай суваб кхъида.

КапI ийизвай инсандиз мехъериз къуъл ийидай ихтияр вучиз авач?

Мехъериз неинки капI ийизвай, гъакI капI тийизвай мусурмандинни, адет хъанвайвал, къуъл ийидай ихтияр авач. Аламатдин кар ам я хъи, Исламди дишегълиар чарадан вилерикай, къизгъин фикиррикай... хуъз алахъзава, амма гъуълериз, бубайриз, стхайриз чпин папар, рушар, вахар хуъз кланзавач, акси яз, абуруз бедендин паяр кIев тийизвай, бедендал алкIай парталар алаз чарабурун вилерикай фидай ихтияр гузва. Идалайни гъейри, итимарни дишегълиар какахъна (чара итимар, жегъилар дишегълидиз винелай агъадалди вилер экъисна килигиз) мехъерик къуълер авун къадагъа я лагъайла, итимар мягътел жезва. Багъишламиша, квез куъ дишегълийриз чарабур килигна кланзавани?! Гъиниз фена чи ата-бубайрин ягъ, намус, регъувал? Виликдай чи дидейри, вахари беден кIевдай яргъи перемар ва кылел фитеяр алукулдай, жезмай къван чара итимрин виликай къекъвен тийиз алахъдай. Гила лагъайтIа, акси яз, чеб къалуриз алахъзавайбур гзаф хъанва. ИкI лагъайла, бязибуру чпи-чпин папариз, рушариз къуълер ийидай ихтияр гузвач лугъузва. Амма гъа са вахтунда чпи чарабурун папарихъ галаз къуълер ийизва. Им жуван папар хуъз чарабурун папариз гъурмет тавун тушни бес? Нагагъ музыка галачиз итимри кылди ва дишегълийри кылди (садазни таквазвай чкада) къуъл ийиз хъайитIа, ихтияр ава, амма икIни авун динди меслят къалурзавач.

Къейи чкада суфрайрал шишер эцигдай ихтияр авани?

Шишер суфрадал эцигунин патахъай шариятда къадагъа авач, гъавилъй ихтияр ава.

Гъамиша йикъа пуд сеферда дарманар незвайда капI авуртIа жедани?

Гелбетда, жеда. Ам авун мусурмандин буржи я. Дарманри кIуниз манийвал ийизвач.

Чаз Мугъарам варз ава. Ам мусурман цийи йис яни?

Мугъарамдин варз мусурманрин календардин сад лагъай варз ва цийи йис я. Йисан эхиримжи ва цийи йисан сифте юкъуз дуъяр кIелун меслят къалурзавач. Ам къейд авун меслят къалурзавач.

Аялдин жинс виликамаз планламишдай ихтияр авани?

И суалдиз газетдин 8-чина жаваб ганва.

Спирт галукъай партал алаз капI ийидай ихтияр авани?

Пиянарзавай жими шейэр вири (гъа жергедай яз спиртни) нажас я. Гъавилъй ам галукъай чка авахъзавай (яни винелай авахъзавай) целди чухъун лазим я. Эгер нажас галукънавай партал легенда авай це чухъвейтIа, ахпа ам винелай авахъзавай целди, месела, булахдик чухъвена кланда («Фатгъуль-Муин»).

Жегъил гададизни рушаз садаз-сад кланзава, амма вахт фирдавай абурун кланивал зайиф жезва. Абурун муъгъуббат кIеви хъувун патал кIелдай дуъяр авани? АватIа кхъихъ ман.

Арада некаягъ авачир рушазни гададиз садаз-сад клан яз алакъа хуън къадагъа я. Къадагъа кардиз куъмекни гун къадагъа я. Пайгъамбардин ﷺ гъадисда лагъанва: «*Сад-садаз кланзавай къе жегъилдиз виридалайни хъсанди некаягъ авун я*» (Ибн Мажагъ). Некаягъ авурла абурукай гъуълни паб жеда ва абурун муъгъуббат, алакъа сад Аллагъди ﷻ вичи хуъда.

1-апрелдиз тапарар квай зарафатар ийидай ихтияр авачни?

Тапарар квай зарафатар гъич са вахтундани ийидай ихтияр авач. Зарафатар ийидайлани гъакъикъат лугъун лазим я. Чи играми Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ гъич садрани таб авурди туш, гъатта зарафатар ийидайла, ада гъакъикъат лугъудай. Са сеферда чи Пайгъамбардин ﷺ кылив дерди аваз са дишегъли атана. Дерди туькIвейдалай къулухъ Пайгъамбарди ﷺ адавай зарафат патал хабар къуна: «*Вун атIа вилера лацувал авай итимдин паб тушни?*» Суалдиз жаваб гуз тахъай дишегъли тади гъалда кIвализ хъфена, вичин итимдин вилериз килигиз эгечIна. Папаз вуч хъанатIа лугъуз мягътел хъайи итимди жузуна: «Я паб ваз вуч хъана?» «Пайгъамбарди ﷺ ви вилера лацувал ава лагъана, гъавилъй зун ви вилериз килигзава», - жаваб гана папа. Хуъруън акатай итимди лагъана: «Я чан къари, бес вири инсанрин вилера лацувал авачни?!» Гъа икI абур къведни хуърез ацукъна. И кардани чна Пайгъамбардилъй ﷺ чешне къачун лазим я. Тапарар авун чIехи гунагърикай сад яз гъисабзава. Мусурмандин анжах чарасузвал авай бязи вахтара тапарардай ихтияр ава, месела, хъелзвай къе мусурман ва я гъуълни паб туьхкIуън хъийидайвал, жуван чандиз, хизандиз, девлетдиз са ни ятIани зиян гуз кичезватIа, дъеда авайла. Амай вахтара гунагъ я. Мусурманар тапарар ийиз вердиш хуън патал имансузри 1-апрель – тапаррин «сувар» туькIуърна. Пайгъамбардин ﷺ гъадисда лагъанва: «*Гъакъикъат лугъузвай инсанди ам (гъакъикъат) себеб хъана хъсан кIвалахарни ийида, хъсан кIвалахари инсан женнетдиз тухуда, адаз дугъри инсан лугъудай тIварни гуда. Тапарри инсандив пис кIвалахар ийиз тада, пис кIвалахари ам жегъеннемдиз тухуда, тапарар ийизвай инсандиз Аллагъдин ﷻ вилик малаикрин дафтарра тапархъан лугъудай тIвар гуда*» (Бухари, Муслим). Тапарар тавун патал, заз чиз, и гъадис мусурмандин бес я.

Квел Исламдин шиирар гъикI агакъяриз жеда?

Исламдин шиирар чал куъ хуъре ва я районда кIвалахзавай «Ас-Салам» газетдин векилрилай агакъяриз, гъакIни газетдин 2-чина ганвай редакциядин адресдиз (367015 Р.Д. Махач-къала шегъер, Аскерханован куъче, 13а) ракъурайтIа жеда.

Стиральный машинкада чухъвей парталар алаз авур капI дуъз жезвани?

«Тугъфат аль-Мугътаж» ва шариятдин маса ктабрал бинеламиш хъана алмир къарар акъудна: стиральный машинкада чухъвей парталар нажасдикай (чиркерикай) михъи жезва, гъавилъй абур алаз капIни ийидай ихтияр ава. Амма парталрал ачухдиз нажас (калин фид...) алатIа, ам стиральный машинкадиз вегъидалди виликамаз алудун меслят къалурзава.

КIларин вахтар

Апрель

югъ	Пакаман Ас-СубхI	Рагъ экъечI-завай вахт	Нисинин Аз-Зугър	Рагъдандин Аль-Гаср	Гъетрен Аль-Магъриб	Месин Аль-ГIишаъ
1	4:50	6:29	12:53	16:27	19:18	20:44
2	4:48	6:27	12:53	16:27	19:19	20:46
4	4:44	6:23	12:52	16:28	19:21	20:49
6	4:40	6:19	12:51	16:29	19:23	20:52
8	4:36	6:16	12:51	16:30	19:26	20:55
10	4:32	6:12	12:50	16:31	19:28	20:57
12	4:28	6:09	12:50	16:32	19:31	21:00
14	4:22	6:05	12:49	16:33	19:34	21:04
16	4:18	6:01	12:48	16:33	19:36	21:07
18	4:13	5:58	12:48	16:34	19:38	21:10
20	4:10	5:56	12:47	16:35	19:40	21:13
22	4:05	5:53	12:47	16:35	19:42	21:15
24	4:01	5:50	12:47	16:36	19:44	21:19
26	3:57	5:47	12:47	16:38	19:47	21:23
28	3:52	5:44	12:46	16:38	19:49	21:26
30	3:49	5:41	12:46	16:39	19:51	21:29